

# Kuzey Kıbrıs'ta Yolsuzluk Algısı

2023 Raporu

Ömer Gökçekuş & Sertaç Sonan





# **Kuzey Kıbrıs'ta Yolsuzluk Algısı:**

**2023 Raporu**

**Ömer Gökçekuş & Sertaç Sonan**

Nisan 2024



Friedrich-Ebert-Stiftung (Vakfı)  
20, Stasandrou, Apt. 401  
CY 1060 Nicosia

Tel: +357 22377336  
Email: [office@fescyprus.org](mailto:office@fescyprus.org)  
Website: [www.fescyprus.org](http://www.fescyprus.org)

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), 2024. Tüm hakları saklıdır. FES'e ait yayınlar FES'in yazılı onayı olmadan ticari amaçla kullanılamaz.

Bu yayında ifade edilen görüşler Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) ya da yazarların çalıştıkları kurumların görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Yazarlar: Ömer Gökçekuş & Sertaç Sonan

ISSN 2672-8877 (Basılı)  
ISSN 2672-8885 (Online)

Sayfa düzeni ve baskı: Söylem Matbaa  
Organize Sanayi Bölgesi, Lefkoşa  
[www.soylem.com](http://www.soylem.com)

# İçindekiler

Grafikler	4
Tablolar	5
Önsöz	7
Yönetici Özeti	9
Bölüm 1: Giriş	15
Bölüm 2: Yolsuzluk Hakkında	21
Bölüm 3: Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Anketi	25
Bölüm 4: İş İnsanlarıyla Yapılan Anketin Detaylı Sonuçları	33
A.Yolsuzluk algısı düzeyi ve bir önceki yıla göre değişim	34
B.Yolsuzluk spesifik olarak hangi alanlarda yapıyor?	37
C.Kamu kaynakları istismar ediliyor mu? Kimler taraf oluyor?	39
D.Farklı kurumlar yolsuzluğu önlemede ne kadar başarılıdır?	41
E.Kara parayla mücadelede hükümetin performansı nasıl?	42
F.Siyasette ve iş dünyasında yolsuzluk-yolsuzluğa tolerans	43
Bölüm 5: Sonuç ve Öneriler	45
Seçilmiş Kaynaklar	52
Ek: Anket Formu (2023) – İş insanları	57

## **Grafikler**

Grafik 1: Yolsuzluk, rüşvet ve rant	34
Grafik 2.1: Yolsuzluk ciddi bir sorun mu?	35
Grafik 2.2: Yolsuzluk iş yapmaya engel mi?	36
Grafik 2.3: Durum geçen yıla göre değişti mi?	36
Grafik 3: Rüşvetle en fazla hangi durumlarda karşılaşılıyor?	38
Grafik 4: Son bir yılda ilgili yetkiliye rüşvet vermeniz gerekti mi?	39
Grafik 5: Kimler yolsuzluğa karşıyor?	40
Grafik 6: Kurumların yolsuzluğu önlemede etkinliği?	41
Grafik 7: Kara parayla mücadelede hükümet ne kadar başarılı?	42
Grafik 8: 2017-2023 KKTC TI-CPI skoru	46

## **Tablolar**

Tablo 1: KKTC-WEF 2023 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler	26
Tablo 2: KKTC-EIU 2023 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler	27
Tablo 3: KKTC-Bertelsmann 2023 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler	28
Tablo 4: KKTC yolsuzluk algı endeksi 2023 skoru ve bileşenleri	29
Tablo 5: 2023 KKTC yolsuzluk algı skorlarının seçilmiş ülkelerin skorlarıyla mukayesesi	29
Tablo 6: 2023'te en iyi ve en kötü TI-CPI skorları olan ülkeler	30
Tablo 7: KKTC'nin TI-CPI sıralamasındaki yeri	31
Tablo 8: Siyasette yolsuzluk, vergi kaçırma ve yolsuzluğun cezalandırılması	43
Tablo 9: Yolsuzluk ve torpile tolerans	44
Tablo 10: Önerilen 4 reformun uygulanması halinde skor ve sıralama değişimi	50





## Önsöz

*Değerli okuyucular,*

Dünya genelinde, yolsuzlukta yaşanan artış, toplumların refahı ve iyi yönetim için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Kamu kaynaklarının rant olarak dağıtılması ve yıllar içinde oluşan rüşvet verme geleneği dünyadaki birçok ülkede yolsuzlukla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Hükümetlerin, kamu sektörü içerisinde yolsuzluğa karşı hoşgörü gösterme, hatta yolsuzluğa karışma eğilimi, halk arasında hükümetlere, karar vericilere ve genel anlamda siyasete karşı gittikçe artan bir hayal kırıklığına neden olmaktadır. Bu durum, toplumlar ve kamu yararı üzerinde büyük çaplı zararlara yol açmakla kalmayıp, sivil toplum güçlerinin içinde buldukları toplumları daha iyiye götürme çabalarına da ket vurmaktadır.

Kıbrıs Sorununun diğer toplumsal konuları büyük ölçüde gölgede bıraktığı ve bunların gerektiği kadar tartışılmasını engellediği Kıbrıs'ta, demokrasinin güçlendirilmesi ve iyi yönetim ilkelerinin yerleştirilmesine yönelik çabalar her iki toplumun refahı açısından da büyük önem taşımaktadır. Yolsuzluk, adanın her iki tarafında da ciddi bir sorundur. Bundan önceki altı raporda da açıkça görüldüğü üzere adanın kuzey kesiminde yolsuzluk algısı daha kötüdür. Kuşkusuz, yolsuzluğun daha az olduğu ve daha iyi idare edilen bir kuzey Kıbrıs burada yaşayanlar için faydalı olacaktır. Fakat bu, aynı zamanda, gelecekte oluşmasını umut ettiğimiz yeniden birleşmiş bir Kıbrıs'ın siyasi, toplumsal ve ekonomik yaşayabilirliğini de artıracaktır.

Friedrich-Ebert- Stiftung tarafından 2018 yılında yayınlanmış olan ve 2017 yılındaki durumu inceleyen ilk yolsuzluk algısı raporu, kuzey Kıbrıs'ta yolsuzlukla mücadele anlamında, önemli bir kilometre taşı olma özelliği taşımaktadır. Gerek bu ilk rapor gerekse onu takip eden beş rapor medyada geniş yer bulmuş ve yolsuzluk konusunun kamuoyunda tartışılmasına katkı sağlamıştır. Dünyada yolsuzluk üzerine incelemelerde bulunanların en fazla başvurduğu kaynak, Berlin merkezli Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından her yıl yayınlanan Yolsuzluk

Algı Endeksi'dir. Endeks, Kıbrıs Cumhuriyeti dahil olmak üzere 180 ülkeye ait önemli veriler sunarken, uluslararası olarak tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni<sup>1</sup> içermemektedir. Friedrich-Ebert-Stiftung olarak bu boşluğu doldurmaya ve bilimsel bulgular sunarak karar vericileri yolsuzlukla mücadele konusunda teşvik etmeye yönelik olan vizyonumuz, 2018 yılında yayınlanan raporu ortaya çıkaran çalışmanın hazırlanmasına yardımcı olmuştur. Raporun yazarları Ömer Gökçekuş ve Sertaç Sonan'ın çıkardığı mükemmel çalışma sayesinde Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki yolsuzluğun aktörleri, mekanizmaları ve özelliklerine dikkat çekilmekle kalınmamış, aynı zamanda Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan, Türkiye ve Malta gibi ülkelerle karşılaştırılabilir bulgular ortaya konulmuştur. Buna ek olarak, hazırlanan raporlar adanın her iki kesiminde konunun daha kapsamlı bir şekilde tartışılmasına ve Kıbrıs'ta yaşayanların faydasına olacak şekilde yolsuzlukla mücadele edecek reform ve politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Tüm çabalara karşın, zorluklar karşımızda durmaya devam etmektedir: Elinizdeki ve önceki altı raporda da görüldüğü üzere, yolsuzluk ve iyi yönetim zafiyeti kuzeyde ciddi bir sorun teşkil etmektedir. 2017 raporu, kuzeydeki yolsuzluğun her yıl raporlanması bakımından uzun süreli bir girişimin başlangıç noktası olarak ortaya çıkmıştı. Friedrich-Ebert-Stiftung Kıbrıs olarak 2024 yılında da 2023 içerisinde yolsuzluğun önemli paydaşlar tarafından nasıl algılandığına dair gelişmeleri ele alan çalışmayı yayınlamaktan gurur duyuyoruz. Bu çalışma, oldukça uzun bir yolculuğun yedinci adımı olarak, kuzeyde daha iyi bir idare ve daha güçlü bir sivil topluma yönelik önemli katkılar sağlayacaktır. Friedrich-Ebert-Stiftung Kıbrıs, önümüzdeki yıllarda da Sertaç Sonan ve Ömer Gökçekuş'un ortaya koyduğu bu önemli çalışmayı desteklemeye devam edecektir.

## **Hubert Faustmann**

*Friedrich-Ebert-Stiftung Kıbrıs Ofisi Direktörü*

---

1 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) sadece Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti uluslararası toplum tarafından adadaki tek hükümet olarak tanındığından adanın tamamı Avrupa Birliği üyesi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, Katılım Anlaşması'nın 10. Protokolü uyarınca, Avrupa Birliği müktesebatı siyasi bir çözüm bulununcaya kadar adanın kuzeyinde askıya alınmış durumdadır.

## Yönetici Özeti

Bu yıl yedincisini tamamladığımız Kuzey Kıbrıs'ta Yolsuzluk Algısı çalışmamızın beş temel amacı bulunmaktadır. Bunlar: (1) uluslararası kabul görmüş bir yöntem kullanarak ülkemizdeki yolsuzluk algısını ölçmek; (2) yolsuzlukla mücadele konusunda ülkemizin dünyanın geri kalanına göre hangi noktada olduğunu tespit etmek; (3) bir önceki yıla göre yolsuzluk algısında gerçekleşen değişimi saptamak; (4) genel olarak iş insanlarının yolsuzluk konusundaki nabzını tutmak ve (5) çalışmanın bulgularından hareketle toplumsal farkındalık yaratmaktır.

Özellikle ilk üç amacı gerçekleştirmek adına, bu çalışma, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transparency International, TI) her yıl yayınlanan, fakat ülkemizi kapsamayan, Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perceptions Index, CPI) metodolojisini temel almaktadır ve iş insanlarıyla uzmanların görüşlerine dayanmaktadır.

Önceki yıllarda olduğu gibi, TI-CPI metodolojisini temel alarak ortaya çıkardığımız ve Kuzey Kıbrıs'a özel sorularla genişlettiğimiz anket, LIPA Danışmanlık anket şirketi tarafından telefonda görüşme (CATI) ve 'online' (CASI) anket yöntemiyle Kıbrıs Türk Ticaret Odası, Kıbrıs Türk Sanayi Odası, Kıbrıs Türk İnşaat Müteahhitleri Birliği, Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odası ve Kıbrıs Türk Otelciler Birliği'ne kayıtlı firmalarda yönetici pozisyonunda bulunan 324 katılımcıya uygulandı. İş insanlarıyla yapılan anketlerin saha çalışması 2023 yılının son ayında ve 2024 yılının ilk ayı içinde tamamlandı. Örneklemi oluşturan 324 kişinin seçimi, bölgesel, sektörel, çalışan sayısı, şirketin faaliyette bulunduğu süre ve benzeri konularda, iş dünyasını temsil edecek şekilde yapıldı. Anket sonuçlarının güven düzeyi ve hata payı %5'tir.

Uzmanların görüşleri de yine Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün geliştirmiş olduğu metodolojiden yararlanarak hazırladığımız bir anket çerçevesinde 2024 yılının Ocak ayında CASI yöntemiyle toplandı. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, uzman anketini, ülkemizdeki devlet mekanizmasının işleyişine dair geniş deneyime sahip, küçük bir grup, üst düzey emekli kamu görevlisi cevapladı.

İş insanları ve uzmanların sorularımıza verdiği yanıtlar bir araya getirildiği zaman ülkemizin TI-CPI 2023 skoru 100 üzerinden 27 olarak hesaplanmıştır. 0-100 ölçeğinde, sıfır yolsuzluğun çok yüksek olduğuna, 100 ise yolsuzluğun hiç bulunmadığına işaret etmektedir. Bu skor 2024 yılının başında Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayınlanan 2023 yılına ait listedeki 180 ülkenin ortalaması olan 43'ün oldukça altındadır ve bizi 140'ıncı sıraya yerleştirmektedir.

Geçtiğimiz seneye kıyaslandığında, ülkemizin skorunda ya da sıralamadaki yerinde bir değişiklik bulunmamaktadır. Ülkemizin geçen seneki skoru, komşumuz Türkiye'nin skorunun 9 puan gerisindeyken, bu yıl Türkiye'ninkinin 7 puan gerisinde olduğumuz görülmektedir. Ülke skorumuz, geçen seneye göre 1 puanlık yükselişle 53 skoruna sahip olan güney komşumuzun skorunun da oldukça gerisindedir.

Yukarıda da ifade edilmiş olduğu üzere, rapor, bir skor hesaplamasının ötesine gitmekte ve iş insanlarının yolsuzluk konusundaki algı ve deneyimlerini de derinlemesine incelemektedir. Bu çerçevede iş insanlarına, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün farklı çalışmalarda kullandığı soruların yanında ülkemize has sorular da yöneltilmiş ve bu sorulara verilen yanıtlar raporda detaylarıyla paylaşılmıştır. İş insanlarıyla yapmış olduğumuz anketin sonuçlarını on iki başlık altında özetlemek mümkündür.

### **1.Yolsuzluk çok yaygındır ve çok ciddi bir sorundur**

Ankete katılan iş insanlarının %73'ü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) rüşvet ve yolsuzluğun 'çok yaygın' olduğunu düşünmektedir. Dahası, %80'i yolsuzluğun 'çok ciddi bir sorun' olduğu kanaatindedir.

### **2.Yolsuzluk bir önceki yıla göre artış göstermiştir**

Her üç iş insanından ikisi bir yıl önceye göre ülkede yolsuzluğun artmış olduğunu düşünmektedir. 2023 yılında yolsuzluğun azaldığını düşünenlerin oranıysa sadece %3'tür.

### **3.Yolsuzluk en fazla kamu ihaleleri ve izin/lisans işlemlerinde gerçekleşmektedir**

Katılımcılara göre 'rüşvet ya da el altından fazladan ödeme yapmanın'

en yaygın olduğu üç işlem şu şekilde sıralanmıştır: Katılımcıların %59'u kamu ihaleleri ve izin/lisans işlemlerinde rüşvetin çok yaygın olduğunu düşünmektedir; bunu tapu işlemleri (%58) ve kamuya ait arazi ve binaların tahsisi ve kiralınması (%58) takip etmektedir. Rüşvetin en az olduğu alanlarsa sırasıyla şunlardır: yargı kararlarını etkilemek için (%33); devletten elektrik, su ve telefon gibi hizmetleri alırken (%44); ve yerel yönetim hizmetleri (%47).

#### **4. Her dört iş insanından biri rüşvet vermiştir**

Yukarıdaki soruya devam niteliğinde sorduğumuz 'son bir yıl içerisinde yukarıdaki hizmetlerden herhangi birini almak için sizin ya da çevrenizdekilerden birinin ilgili yetkiliye rüşvet ya da hediye vermeniz ya da bir iyilik yapmanız gerekti mi?' sorusuna katılımcıların %25'i 'evet' cevabı vermiştir; bu soruya yanıt vermeyenlerin oranıysa %14'tür. Buna gösterilen en yaygın üç gerekçe ise sırasıyla, işleri hızlandırmak (%43), işleri tamamlayabilmek (%26) ve daha iyi muamele görmek (%17) olmuştur.

#### **5. Kamu kaynakları siyasetçiler ve üst düzey memurlar tarafından istismar edilmektedir**

Ankete katılanların %62'si kamu kaynaklarının yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılmasının 'çok yaygın' olduğunu düşünürken, bunun hiç olmadığını düşünenlerin oranı sadece %6'dır.

Katılımcılar, Hükümet üyeleri ve onların atadıklarının yolsuzluğa en fazla karışan iki grup olduğunu düşünmektedir: Kabine üyeleri arasında yolsuzluk çok yaygındır diyenlerin oranı %58'ken, onları %54'le üst kademelerdeki memurlar takip etmektedir. Ankete katılanlar tarafından yolsuzluğa en az karıştığı düşünülen meslek gruplarıysa Polisler, Savcılar ve Hakimlerdir: Ankete katılanların %27'si Polisler arasında yolsuzluğun 'çok yaygın' olduğu düşüncesine sahipken, Savcılar ve Hakimler için bu oranlar sırasıyla %26 ve %22'dir.

#### **6. Yolsuzluğu caydırması beklenenler başarılı değildir**

İş insanlarıyla yapılan ankette, 'yolsuzluk ve usulsüzlüklerle mücadele etmesi ya da bunları ifşa etmesi gereken kurumlar sizce bu işte ne ka-

dar başarılıdır/etkilidir?' sorusu sorulmuştur. Burada da ankete katılan iş insanları arasında herhangi bir kurumu 'son derece başarılı/etkili bulunanlar' oranı çok düşüktür. En etkili bulunan, katılımcıların %22'si tarafından çok başarılı bulunan Polistir; ikinci sıradaysa Mahkemeler (%21), ve Başsavcılık (%21) yer almaktadır. Sıralamanın en sonundaysa katılımcıların %59'unun hiç başarılı bulmadığı Meclis bulunmaktadır. Hükümeti 'çok başarısız' bulduğunu ifade edenlerin oranıysa %57'dir.

### **7.Hükümet kara parayla mücadele konusunda da sınıfta kalmıştır**

Bu yıl iş insanlarına ilk kez 'kara para' konusunda da iki soru yöneltilmiştir: Katılımcıların çoğunluğu (%53) ülkemizde kara para aklamaya yönelik faaliyetlerin sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğu kanaatinde. Buna ek olarak, kara parayla mücadele konusunda Hükümeti hiç başarılı bulmayanların oranı %69'a ulaşmaktadır.

### **8.Seçimlerde maddi menfaat vaat edilmesi yaygındır**

'Seçmenlere belirli bir şekilde oy kullanmaları için para ödenmesi ya da özel bir menfaat vaat edilmesinin' sıklıkla gerçekleştiğini düşünenlerin oranı %58'dir. Bunun yanında, seçmenlerin belli bir şekilde oy kullanmamaları durumunda cezalandırılmakla tehdit edilmesinin sıklıkla gerçekleştiğini düşünenlerin oranı %38'dir.

### **9.İş dünyası siyaset ilişkisi son derece sıkıntılıdır**

'Büyük şirketlerin vergilerini ödemekten kaçınmasının' sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğunu ifade edenlerin oranı %55'tir. Benzer şekilde, KKTC Hükümetinin 'büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetildiğini' söyleyenlerin oranı %55'tir.

### **10.Yolsuzluğa karışan yetkililerden hesap sorulmuyor**

Ankete katılanların %38'i yolsuzluğa karışan yetkililerin hiçbir zaman cezalandırılmadığını söylerken, bunun çok seyrek karşılaşılan bir durum olduğunu söyleyenlerin oranı %26'dır. Yolsuzluğa adı karışan yetkililerden sıklıkla ya da çok sık hesap sorulduğunu söyleyenlerin oranıysa sadece %12'dir.

### **11.Yolsuzluğa karşı toleransta bir artış vardır**

‘İşleri hızlandırmak için kamu kurumlarında çalışanlarla olan kişisel ilişki ve bağlantıların kullanılması kabul edilebilir bir şeydir’ ifadesine katıldığını söyleyenlerin oranı geçtiğimiz yıl %5’ken, bu yıl %17’ye çıkmıştır; ‘iyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir’ ifadesine katıldığını söyleyenlerin oranı ise %3’ten %9’a yükselmiş durumdadır.

### **12. Rüşvet iş yapmanın önünde çok büyük bir engeldir**

Yolsuzluğun iş yapmanın önünde çok büyük bir engel olduğunu düşünenlerin oranı %68’e ulaşırken, bunun bir engel olmadığını söyleyenlerin oranı %7’dir.





# Bölüm 1:

## Giriş

*Hem demokratikleşme hem de ekonomi anlamında gelişmesini tamamlamamış olan birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yolsuzluk önemli bir gündem maddesidir. Son yıllarda ardı ardına yaşanan skandallar bu durumun kötüleştiğine işaret etmektedir.*

Yolsuzluk konusunda dünyada en fazla tanınan referans kaynak, Berlin merkezli Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 1995 yılından beri her yıl yayınladığı Yolsuzluk Algı Endeksidir.<sup>2</sup> 180 ülke ve bölgenin, kamu sektöründeki yolsuzluk algısına göre sıralandığı bu endekse ülkemiz dahil değildir; dolayısıyla da uzun süre ülkemizdeki yolsuzluk algısı konusunda elimizde kapsamlı veri bulunmamaktaydı. Bu eksikliği giderilebilir ve yolsuzluk konusunda kamuoyunda bilimsel bulgulara dayalı

---

<sup>2</sup> <https://www.transparency.org/research/cpi/2023>

bir tartışma yapılabilmesini sağlamak amacıyla, 2017 yılında, bir Alman düşünce kuruluşu olan Friedrich Ebert Vakfı için Kuzey Kıbrıs'ta yolsuzluk algısı konusunda bir çalışma başlattık. Elinizdeki 2023 yılı raporu, bu çalışmanın yedinci ürünüdür.

Çalışmanın bundan sonra da her yıl tekrarlanması planlanmaktadır. 2018'de yayınlanan ilk çalışmada 'bu anket uzun soluklu olması arzu edilen bir çabanın ilk adımı, hatta bir anlamda pilot çalışması olarak görülmelidir' demiş, ilk çalışmada tespit edilen noksanlıkların ileriki çalışmalarda giderilmesini hedeflediğimizi belirtmiştik. Aynı şekilde, okuyucuların bu yönde yapacakları yorum ve önerilerin daha isabetli sonuçlara varabilmek ve daha rafine öneriler yapabilmek açısından önemli olduğunu düşündüğümüzü ve yapılacak önerileri dikkate alacağımızı ifade etmiştik. Bu doğrultuda, hem önceki raporların hazırlanması sürecinde edindiğimiz tecrübeler hem de raporu paylaştığımız mecralarda aldığımız geri iletiler ışığında, bu yıl da anket formunda bir takım küçük değişiklikler yapmayı uygun gördük. Bulguların yıldan yıla mukayese edilebilirliğini bozmamak adına bu değişiklikleri mümkün olduğunca sınırlı tutmaya çalıştık. Anket formundaki değişikliklere ek olarak zaman içerisinde anket uygulamasının kapsamını da genişlettik: Kıbrıs Türk Ticaret Odası yanında, Kıbrıs Türk Sanayi Odası, Kıbrıs Türk İnşaat Mütcahitleri Birliği, Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odası ve Kıbrıs Türk Otelciler Birliği'ne kayıtlı firmalarda yönetici pozisyonunda bulunan iş insanlarına bu anketi uyguladık.

### **Bu çalışmanın yapılmasına neden ihtiyaç duyuldu?**

Çalışmanın başlangıç noktasında 'neden bizde de her yıl düzenli olarak yolsuzluk algısını ölçen bir çalışma yok?' sorusu vardır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün çalışması hem farklı ülkeleri birbirleriyle kıyaslama imkânı vermekte hem de çalışmaya konu olan ülkelerde yıllar içerisinde yolsuzluk algısında gerçekleşen farklılıkları takip etme olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla, böyle bir çalışmanın yokluğu, bizi, KKTC özelinde yolsuzluk anlamında dünyanın neresinde olduğumuzu anlama ve zaman içerisinde ne tür değişiklikler olduğunu takip edebilme olanağından mahrum bırakmaktadır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurabilme ve gerek kamuoyuna gerekse siyasal karar vericilere yolsuzluk

ve iyi yönetim konusunda bilimsel temele dayalı bir tartışma zemini oluşturma adına hazırlanmıştır. Böylelikle, yolsuzluk ve yolsuzlukla mücadele konusunda bir farkındalık oluşturma hedefi güdülmekte, bu doğrultuda politika önerileri yapılmaktadır.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü, ülkeleri yolsuzluk algı skorlarına göre sıralarken, bileşik bir endeks kullanmaktadır. Bu endekse 13 farklı kaynaktan veri gelmektedir. Bu 13 veri kaynağı her ülkeyi kapsamadığı için endeks [en az] üç veri kaynağına dayanarak da hesaplanabilmektedir.<sup>3</sup> Bu veri kaynaklarının hiçbirisi ülkemizi kapsamamaktadır. Bundan dolayı, 2018 yılında yayınladığımız ilk raporda, bunlardan üç tanesini seçip, kendi anketimizi hazırlarken kullanmıştık. Bunu yaparken de ülkemizi esas mukayese etmek istediğimiz güney komşumuz ve Türkiye için de bu çalışmalardan yararlanmış olmasına özen göstermiştik. İkinci çalışmada skorun hesaplanmasında dördüncü bir kaynaktan (IMD World Competitiveness Yearbook [Dünya Rekabet Edebilirlik Yıllığı]) gelen bir soruyu daha kullandık. 2023 yılı için hazırladığımız bu yedinci raporda da geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi aşağıdaki kaynaklar kullanılmıştır:

- 1- IMD Dünya Rekabet Edebilirlik Yıllığı (IMD)
- 2- Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Yönetici Görüşleri Anketi
- 3- Economist Intelligence Unit (EIU) Ülke Riski Derecelendirmeleri
- 4- Bertelsmann Vakfı Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri (SGI)

IMD'den gelen tek bir soru vardır. İş insanlarına sorulan bu soru genel olduğu kadar nettir ve yolsuzluk ve rüşvetin ne kadar yaygın olduğunu sorgulamaktadır. WEF'in soruları yolsuzluğun hangi spesifik alanlarda yapıldığını ve düzeyini ölçmeyi amaçlayan sorulardır ve IMD'den gelen soruya benzer şekilde sadece iş insanlarına sorulmaktadır. SGI'dan ve EIU'dan gelen sorularsa yolsuzluğu önlemeye yönelik yasal düzenlemeler ve kurumların ne kadar etkili ve caydırıcı olduğunu ölçmeye çalışmaktadır. Bu sorularsa, uzmanlara sorulmaktadır. Ülke skoru bu

---

<sup>3</sup> Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2023 yılı için hazırlanan endekste kullandığı yönteme aşağıdaki bağlantıdan ulaşılabilir: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

dört soru setinden gelen skorların ortalamasıdır.

İş insanlarına sorulacak sorulardan oluşan anketi hazırlarken, bu kaynaklardan gelen spesifik sorulara ek olarak bazı devam soruları ve ülkemiz şartlarına uyarladığımız birkaç soru da ekledik. Ayrıca, SGI ve EIU'dan gelen soruların bazılarını sadece uzmanlara değil iş insanlarına da sorduk. Bunlara ek olarak, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün sıradan vatandaşlara uyguladığı Küresel Yolsuzluk Barometresi anketinde kullandığı soruların bazılarını da iş insanlarına yönelttik. Bu şekilde iş dünyasının yolsuzluk konusundaki tecrübe ve algılarını daha yakından incelemeyi hedefledik. Elde ettiğimiz sonuçlara raporda detaylı olarak yer verilmektedir. Bununla birlikte, diğer ülkelerin skorlarıyla birebir karşılaştırma yapmayı olanaklı kılmak için, yolsuzluk skorlarının hesaplanmasında, bizim eklediğimiz sorulara verilen yanıtlar dikkate alınmamıştır.

### **Nasıl bir yöntem izlendi?**

Önceki yıllarda olduğu gibi, TI-CPI metodolojisini temel alarak ortaya çıkardığımız ve Kuzey Kıbrıs'a özel sorularla genişlettiğimiz anket, Lipa Danışmanlık tarafından telefonda görüşme (CATT) ve 'online' (CASI) anket yöntemiyle Kıbrıs Türk Ticaret Odası, Kıbrıs Türk Sanayi Odası, Kıbrıs Türk İnşaat Mütahhitleri Birliği ve Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odası'na kayıtlı firmalarda yönetici pozisyonunda bulunan 324 katılımcıya uygulandı. İş insanlarıyla yapılan anketlerin saha çalışması 2023 yılının son ayı ve 2024 yılının ilk ayı içinde tamamlandı. Örneklemi oluşturan 324 kişinin seçimi, bölgesel, sektörel, çalışan sayısı, şirketin faaliyette bulunduğu süre ve benzeri konularda, iş dünyasını temsil edecek şekilde yapıldı. Anket sonuçlarının güven düzeyi ve hata payı %5'tir.

Önceki çalışmalarda olduğu gibi bu yıl da iş insanlarıyla yaptığımız anket tamamlandıktan sonra ülkemizin yolsuzlukla mücadele bağlamında kurumsal altyapısıyla ilgili soruları (EIU ve SGI), kamu sektörünü çok iyi bilen emekli kamu görevlilerine sorduk. Bu grup içerisinde, geçmişte Maliye, Sayıştay, Maliye Teftiş Kurulu, Merkezi İhale Komisyonu, Yargı ve Meclis'te görev yapmış üst düzey kamu görevlileri vardı. Uzmanların görüşleri Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün geliştirmiş olduğu me-

todolojiden yararlanarak hazırladığımız bir anket çerçevesinde 2024 yılının başında CASI yöntemiyle toplandı.

Raporun geri kalanında ayrıntılı olarak ele almış olduğumuz üzere gerek iş insanlarıyla gerekse uzmanlarla yapılan anket çalışmalarından ortaya çıkan sonuçlar, ülkemizde 2023 yılında da yolsuzluğun çok yaygın ve yolsuzluğu önlemeye yönelik kurumsal altyapısının yetersiz olduğu algısının hâkim olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak sonuçlar, 2019'dan bu yana yolsuzluk konusunda durumun ciddi bir şekilde kötüleştiğine işaret etmektedir. TI-CPI'dan gelen sorulara, bizim eklediğimiz sorular da bu olumsuz tabloyu destekler niteliktedir.

İş insanları ve uzmanların sorularımıza verdiği yanıtlar bir araya getirildiği zaman ülkemizin TI-CPI 2023 skoru 100 üzerinden 27 olarak hesaplanmıştır. 0-100 ölçeğinde, sıfır yolsuzluğun çok yüksek olduğuna, 100 ise yolsuzluğun hiç bulunmadığına işaret etmektedir. Bu skor 2024 yılının başında Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayınlanan 2023 yılına ait listedeki 180 ülkenin ortalaması olan 43'ün altındadır ve bizi 140'ıncı sıraya yerleştirmektedir.

Çalışmanın ayrıntılarını içeren rapor, beş bölümden oluşmaktadır. Girişi takip eden ikinci bölümde, yolsuzluk konusunda genel bir teorik tartışmaya yer verilmiştir. Üçüncü bölümde KKTC özelinde yolsuzluk algı skorunun bileşenleri ve bileşik skor ortaya konulmakta ve bu skor dünyanın geri kalanıyla mukayese edilmektedir. Dördüncü bölümde, iş insanlarıyla yapılan ankete verilen yanıtlar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Son bölümde, 2017-2023 yılları arasında ülkemizin TI-CPI skorundaki değişimler ve bunun kaynakları sunulduktan sonra, çalışmanın bulgularından hareketle ülkemizi yolsuzlukla mücadelede daha başarılı noktaya çekebilecek politika önerileri yapıp, bunların uygulanması durumunda ortaya çıkabilecek tablo değerlendirilmektedir. İş insanlarına uygulanan anket formu ek kısmında okuyuculara sunulmuştur.



## Bölüm 2:

# Yolsuzluk Hakkında

*Katoliklerin rubani lideri Papa'dan tutun da Çin Komünist Partisi Genel Sekreterine kadar geniş bir yelpazede birçok otorite yolsuzluğun toplumların refahını azaltan ciddi bir tehdit olduğu konusunda hemfikirdir.<sup>4</sup>*

Birçok uluslararası kuruluş, sivil toplum örgütü, hatta devlet yetkilisi yolsuzluğu ortadan kaldırmayı en büyük hedefleri olarak sunmaktadır. Buna rağmen, bu konudaki çabaların pek de bir işe yaramadığı fikri gi-

---

<sup>4</sup> Bu bölüm, büyük oranda 'Gokcekus, O. (with K. Bengyak). (2014). Peculiar Dynamics of Corruption: Religion, Gender, EU Membership, and Others. Singapore: World Scientific'ten alınmıştır.

derek yaygınlık kazanmaktadır. Çünkü yolsuzluğun seviyesini ölçmeyi amaçlayan değişik göstergeler yolsuzluğun azalmak yerine arttığına işaret etmekte, dünya giderek daha çok yolsuzluk olan bir yer haline gelmektedir.

Gösterilen ilgi ve azaltılması için sarf edilen onca çabaya rağmen, zaman içinde yolsuzluk artıyorsa bu bizi rahatsız etmeli midir? Çok sayıda ciddi sorunla boğuşan dünyada, yolsuzluk uğraşmaya değer bir şey midir? Her iki soruya verilmesi gereken cevap tabii ki net bir 'evet'tir. Yolsuzluğun, toplumun derinliklerine kadar işleyen olumsuz etkileri vardır. Konunun uzmanları yolsuzluğun sosyal, politik ve ekonomik etkilerinin neler olduğunu kapsamlı bir şekilde incelemiş, farklı çalışmalar, yolsuzluğun yoksulların gelirlerini düşürdüğünü, kaynakların etkin dağıtımını ve verimliliği olumsuz etkilediğini, yerli ve yabancı yatırımcıların kararlarını ve diğer sermaye hareketlerini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir. Bu çalışmalardan bazılarına kaynakça bölümünde yer verilmiştir.

Yolsuzluk konusuna gerek ekonomik açıdan gerekse toplumsal ve siyasal açıdan baktığımızda iki olumsuz nokta öne çıkmaktadır: Yolsuzluk, kaynakların etkin kullanımından uzaklaşılmasına neden olduğu gibi sosyal adaleti de ciddi şekilde zedelemektedir. Şöyle ki, yolsuzluk, nispi fiyatları çarpıtarak kaynakların yanlış dağıtılmasına, dolayısıyla ekonomik etkinlik anlamında kayıplara yol açar. Bilindiği üzere, piyasa ekonomilerinde nispi fiyatlar hem üreticilerin hem de tüketicilerin üretim ve tüketim kararlarını verirken esas aldıkları bir çapa niteliğindedir. Dolayısıyla, yolsuzluk nispi fiyatları çarpıtarak hem üretim hem de tüketim için ayrılan kaynakların etkin bir şekilde harcanamamasına sebep olur. Bu da olaya salt ekonomik açıdan yaklaşır, bölüşümü bir kenara bıraktığımızda dahi yolsuzluğun yüksek bir maliyeti olduğunu gösterir.

Daha da önemlisi, çok sayıda çalışma göstermektedir ki yolsuzluk, yoksulları ve sosyal anlamda dezavantajlı olan diğer grupları çok daha fazla etkilemekte ve gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme süreciyle hız kazanan eşitsizlik sorununu daha da derinleştirmekte ve sosyal adaleti bozmaktadır.



Özellikle sağlık ve eğitim alanlarındaki yolsuzluklar, yoksulları ve diğer dezavantajlı grupları çok daha olumsuz bir şekilde etkilemekte, gerekli ve hak ettikleri eğitim ve sağlık hizmetlerini alamamalarına yol açmaktadır. Bu ise beşeri sermayelerini artırma ve dolayısıyla toplumsal statülerini iyileştirme fırsatlarını onların elinden almakta, yukarıya doğru toplumsal mobilitayı ve yoksullukla mücadeleyi sınırlamaktadır. Zenginlerin daha da zenginleştiği, fakirlerin daha da fakirleştiği bir zemin ortaya çıkmakta, toplumsal doku zarar görmektedir.

Konunun uzmanları yolsuzluğun olumsuz etkilerine ek olarak ne tür koşul ve ortamların yolsuzluğu artırdığı hususunda da detaylı çalışmalar yapmıştır. Yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde kamu sektörünün görece büyük, yönetişimin zayıf, şeffaflığın seviye ve kalitesinin düşük, piyasaların istikrarsız, hukuk sisteminin kırılgan, siyasal ve bireysel hakların zayıf olduğu görülmektedir.

İlgili literatüre baktığımızda, yolsuzluğun nasıl azaltılacağı konusunda da detaylı bilgiler bulunduğunu görmekteyiz. Bütün bunlara rağmen, yolsuzluğun ne olduğu, nasıl tanımlanması gerektiği konusunda bir fikir birliği yoktur. Kuşkusuz yolsuzluğun nasıl tanımlandığı, onunla nasıl baş edilmeye çalışılacağını da belirleyeceği için önemlidir. Örneğin yolsuzluk sadece devlet memurlarına meşru yollardan alınamayacak kamu hizmet ve mallarına erişmek veya yapılan kanunsuzlukları görmezlikten gelmeleri için ödenen para, bir başka deyişle rüşvet ise, yolsuzluğu azaltmak rüşveti azaltmakla eş anlamlı olacaktır. Eğer yolsuzluk daha geniş kapsamlı görülürse ve “kamu görevinin şahsi menfaat için kullanılması” şeklinde tanımlanırsa, o zaman yolsuzluğu engellemek için yapılması gerekenler de daha geniş kapsamlı olacaktır. Bunlar yanında, ekonomik ve politik anlamda nüfuz sahibi olanların, kendi zümresel ya da şahsi çıkarlarını gözeterek ve toplumsal çıkarlar hilafına kuralları değiştirmesini de yolsuzluk olarak tanımlamak gerektiğini iddia edenler de vardır. Benzer şekilde, yolsuzluğun bu şekilde tanımlanması da yolsuzlukla farklı bir mücadeleyi gerektirecektir.

Yolsuzluğun tanımlanmasındaki zorluğa ek olarak, ölçülmesi konusunda da farklı yaklaşımlar vardır. Çünkü yolsuzluk doğası gereği kaydı

tutulan bir şey değildir. Bu yüzden de yolsuzluğu resmi istatistikler kullanıp ölçmek kolay değildir. Bunun yerine araştırmacılar, bizim bu çalışmada yapmış olduğumuz gibi, genellikle anket yöntemini kullanarak 'yolsuzluk algısını' ölçmeye çalışmaktadır. Bunun yanında, yolsuzluktan hüküm giyenlerin sayısını mukayese ederek yıldan yıla ya da aynı ülke içerisindeki farklı bölgeler arasında yolsuzluk düzeyinde ne şekilde değişiklikler olduğunu ölçmeyi hedefleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Her iki yaklaşım da kendi içinde avantajlar ve sıkıntılar barındırmaktadır. Bununla birlikte, bu iki yöntem dışında literatürde genel kabul görmüş başka bir yöntem de bulunmamaktadır.

Yolsuzluk algısının ne olduğunu tespit etmeye çalışan farklı kurumların yaptığı çok sayıda anket bulunmaktadır. Bu anketlerin bazıları yolsuzluğun düzeyinin ne olduğunu ya da bir önceki döneme göre artıp artmadığını ölçmek içindir. Bazılarıysa, yolsuzluğun daha çok hangi alanlarda olduğunu tespit etmeye yöneliktir. Yolsuzluğu zorlaştıran kural ve koşulların mevcut olup olmadığını bulmaya yönelik olan anketler olduğu gibi, mevcut kanun ve kuralların ne kadar uygulandığını anlamaya yönelik çalışmalar da vardır. Giriş bölümünde ifade edilmiş olduğu üzere, bu çalışmada da yukarıda bahsedilen yolsuzluğun farklı boyutlarını tespit etmek amacıyla bütünlüklü bir anket çalışması yapılmıştır. İleriki bölümlerde, bu anketin bulguları sunulacaktır.

## Bölüm 3:

# Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algı Endeksi

*Daha önce de belirtilmiş olduğu üzere, Uluslararası Şeffaflık Örgütü – Yolsuzluk Algı Endeksi (TI-CPI) farklı kurumların hazırlamış olduğu çalışmalardan yolsuzlukla ilgili kısımların bir araya getirilmesinden ortaya çıkan bileşik bir endekstir.<sup>5</sup>*

Ne yazık ki bu farklı çalışmaların hiçbirisi ülkemize yer vermemektedir. Bundan dolayı, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün yararlandığı kaynaklar olan IMD, WEF, EIU ve Bertelsmann SGI'den gelen sorularla biz iki ayrı anket oluşturduk. Bu bölümde, önce bu dört kaynaktan gelen sorulara verilen cevaplar ışığında hesaplanmış skorlara ayrı ayrı yer verilecek; her skorun ülkemizi sıralamada hangi noktaya yerleştirdiğine bakılacak ve son olarak bileşik endeks skorumuzun bizi nasıl bir noktaya taşıdığı değerlendirilecektir.

---

<sup>5</sup> Bu bölümde paylaşılan Kuzey Kıbrıs'a dair sonuçlar dışında kalan tüm skorlar Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2024 yılında yayınladığı rapordan gelmektedir. Raporun tamamı için bakınız: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

Ankete katılan iş insanlarının, anketteki birinci soruya vermiş olduğu yanıtlardan KKTC'nin 2023 yılı için IMD skoru geçtiğimiz yılda olduğu gibi bu yıl da 27 olarak hesaplanmıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün metodolojisinde olduğu gibi bizim skorumuz da iş insanlarına yapılan anketten gelmiştir. Güney komşumuzun skoru 45'tir ki bu skor Batı Avrupa ve Avrupa Birliği (AB) ortalaması olan 66'nın oldukça altındadır. Malta için bu skor mevcut değildir. Yakın komşularımız Türkiye ve Yunanistan'ın skorları sırasıyla 44 ve 47'dir.

Anketteki ikinci ve altıncı sorulardan gelen yanıtlara göre ülkemizin 2023 yılı WEF skoru 40 olarak hesaplanmıştır. Bu skor dört puanlık bir iyileşmeye işaret etmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün metodolojisine uygun olarak, bu skor da sadece iş insanlarına yapılan anketten gelmiştir.

**Tablo 1: KKTC-WEF 2023 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler**

Soru	Ölçek	Ortalama skor	Ortalama Skor (100 üzerinden)
KKTC'de kamu kaynaklarının, yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılması ne kadar yaygındır?	1,2,3,4,5,6,7 1: Çok yaygın 7: Hiç yok	2.38	34
KKTC'de aşağıdaki durumlarda, rüşvet vermek ya da el altından (kayıt dışı) fazladan ödeme yapmak ne kadar yaygındır?	1,2,3,4,5,6,7 1: Çok yaygın 7: Hiç yok	3.18	45
İthalat-İhracat işlemleri		2.95	
Elektrik, telefon, su gibi kamu hizmetleri		3.31	
Yıllık vergi ödemeleri		3.11	
Kamu ihaleleri		2.71	
Mahkeme kararlarını etkileme		3.83	
<b>Kuzey Kıbrıs - WEF 2023 Yolsuzluk Skoru =</b>			<b>40</b>

Bizimle benzer özellikler taşıyan ülkelere göre güney komşumuzun WEF skoru 57, Malta'nın skoruyorsa 40'tır. Yakın komşularımıza baktığımızda,

Yunanistan'ın skorunun 47, Türkiye'nin skorununsa 36 olduğunu görüyoruz. Batı Avrupa ve AB ülkelerinin ortalama WEF skoruyse 60'tır. Bu çerçevede bakıldığında, ülkemizin skoru oldukça kötü görünmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün bileşik endeksi oluştururken kullandığı kaynakları ve soruları tanımladığı dokümana göre, EIU, bu skoru kendi merkezlerindeki uzmanlar yanında ülke uzmanlarına dayanarak belirlemektedir. Buna dayanarak biz de bu skorun hesaplanmasında sadece uzmanlardan gelen cevapları esas aldık. Uzmanlardan gelen cevaplara göre ülkemizin EIU skoru 23 olarak hesaplanmıştır ve geçtiğimiz yıla göre bir puanlık bir gerileme söz konusudur. Bu skor, EIU skorları 55 olan güney komşumuzun ve küçük ada ülkesi Malta'nın oldukça gerisindedir. Kuzey Kıbrıs, 65 olan Batı Avrupa ve AB ortalamasının da çok uzağındadır. Skorumuz, yakın komşularımız Yunanistan ve Türkiye'nin 37 olan skorlarının da gerisindedir.

**Tablo 2: KKTC-EIU 2023 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler**

Sorular	Ortalama Skor (100 üzerinden)
KKTC'de kamu ihalelerini kazanabilmek ya da çıkar/ayrıcılık elde edebilmek için rüşvet verme geleneği var mıdır?	20
Kamu kaynakları bakanlar/yetkililer tarafından kişisel ya da partisel amaçlarla kötüye kullanılıyor mu?	20
Yetkililerin elinde hesap verme kaygısı taşımadan kullanabilecekleri denetime tabi olmayan özel fonlar var mı?	40
Genel olarak kamu kaynakları istismar ediliyor mu?	10
Kamu kaynaklarının tahsisi ve kullanımını düzenleyen ve hesap verilebilirliği sağlayan kesin prosedürler var mıdır?	40
Kamuda üst kademedeki (müsteşar ve müdür) yapılan atamalar yanında, kamuya bağlı kurum ve kuruluşların yönetim kurullarına yapılan atamalar ne ölçüde liyakata dayanmaktadır?	10
<b>Kuzey Kıbrıs – EIU 2023 Skoru =</b>	
	<b>23</b>

Son olarak, yine uzmanlar tarafından verilen yanıtlar temelinde hesaplanan Bertelsmann SGI skorlarına baktığımız zaman, yine kaygı ve-

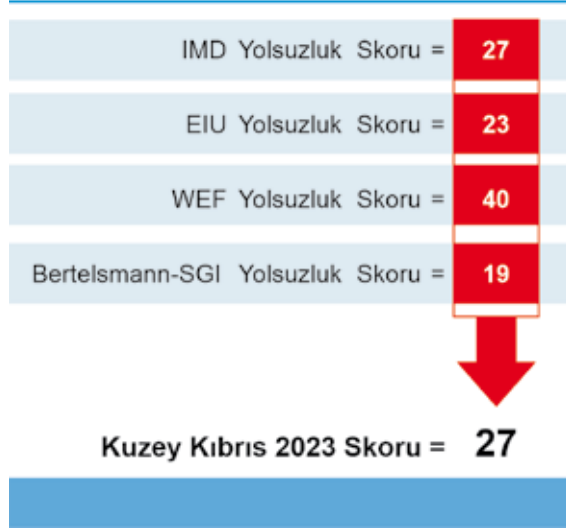
rici bir tabloyla karşı karşıya olduğumuz görülmektedir: Bertelsmann SGI skorumuz 19'dur. Yani, kamudaki yetkililerin işlerini dürüst bir şekilde yapmalarını sağlamak için oluşturulan mekanizmalar fiiliyatta caydırıcı olmaktan çok uzaktır. Bu skorda da geçtiğimiz yıla göre iki puanlık bir düşüş olmuştur. Güney komşumuzun skoru 35, Malta'nın 53, Yunanistan'ın skoru ise 62'dir. AB ülkelerinin skorlarının ortalaması 65 iken, Türkiye'nin skoruyse 26'dır.

**Tablo 3: KKTC-Bertelsmann SGI 2023 skoru ve skorun besplanmasında kullanılan bileşenler**

Sorular	Ortalama Skor (100 üzerinden)
Medya ve yurttajlar resmi bilgilere ne ölçüde erişebilmektedir?	35
Etkin ve bağımsız bir mali denetim birimi var mı?	10
Tespit edilen bir yolsuzluğun yargıya taşınması bağlamında, etkin ve bağımsız hareket eden bir Başsavcılık var mıdır?	15
Tespit edilen bir yolsuzluğun yargıya taşınması bağlamında, etkin ve bağımsız hareket eden bir Polis Teşkilatı var mıdır?	10
Bağımsız mahkemeler, hükümet ve kamu idaresinin yasalara uygun hareket edip etmediğini ne ölçüde kontrol eder?	35
Etkin ve bağımsız bir merkezi ihale sistemi/birimi var mı?	15
Parti finansmanı ve seçim kampanyası finansmanı ne ölçüde şeffaftır; etkin bir şekilde denetlenir ve kuralların ihlali durumunda orantılı ve caydırıcı yaptırıma tabidir?	20
Kamudaki yetkililerin hesap verebilirliğini artırmaya yönelik tedbirler (örneğin mal beyanında bulunulması; mesleki etik kuralları, kamu çıkarlarıyla şahsi çıkarların çelişmesini engelleyecek tedbirler) var mı?	15
<b>Kuzey Kıbrıs – Bertelsmann – SGI 2023 skoru =</b>	
	<b>19</b>

Tüm bu skorların ortalaması olan KKTC TI-CPI 2023 skoru 27'dir.

**Tablo 4: KKTC Yolsuzluk Algı Endeksi 2023 Skoru ve bileşenleri**



**Tablo 5: 2023 KKTC yolsuzluk algı skorlarının seçilmiş ülkelerin skorlarıyla mukayesesi**

	Kuzey Kıbrıs	Kıbrıs Cum.	Malta	Yunanistan	Türkiye	Avrupa Birliği
<b>IMD</b>	27	45		47	44	66
<b>WEF</b>	40	57	40	47	36	60
<b>EIU</b>	23	55	55	37	37	65
<b>Bertelsmann SGI</b>	19	35	53	62	26	65
<b>TI-CPI</b>	27	53	51	49	34	65
<b>Sıralama</b>	140	49	55	59	115	31

0—100 arası bir ölçekte yapılan değerlendirmede, 0 yolsuzluğun çok yüksek olduğunu gösterirken 100 yolsuzluğun hiç bulunmadığına işaret etmektedir. Bu yıl, en temiz çıkan üç ülke 2021 ve 2022 yıllarında

olduğu gibi yine Danimarka, Finlandiya ve Yeni Zelanda'dır. Bu ülkelerin skorları sırasıyla 90, 87 ve 85'tir. Yolsuzluğun en yoğun olduğu ülkelerse, 13 skoruna sahip olan Güney Sudan, Suriye ve Venezuela ve 11 skoruna sahip olan Somali olmuştur.

**Tablo 6: 2023'te en iyi ve en kötü TI-CPI skorları olan ülkeler**

Ülke	Skor	Sıralama
<b>En iyi 10</b>		
Danimarka	90	1
Finlandiya	87	2
Yeni Zelanda	85	3
Norveç	84	4
Singapur	83	5
İsveç	82	6
İsviçre	82	6
Hollanda	79	8
Almanya	78	9
Lüksemburg	78	9
<b>En kötü 10</b>		
Türkmenistan	18	170
Libya	18	170
Haiti	17	172
Nikaragua	17	172
Kuzey Kore	17	172
Ekvator Ginesi	17	172
Yemen	16	176
Venezuela	13	177
Suriye	13	177
Güney Sudan	13	177
Somali	11	180

27 skoru, TI-CPI skoru hesaplanan 180 ülke ve bölge içerisinde bizi Gabon, Laos, Mali ve Paraguay'ın hemen ardında, Kamerun'la bir-



likte 140'ıncı sıraya yerleştirmektedir. Bu skor bizi mukayese için kullandığımız tüm ülkelerin ve Batı Avrupa ve AB ortalamasının gerisine düşürmektedir. Bu sıralamada Kıbrıs'ın güneyi 49'uncu, Malta 55'inci, Yunanistan 59'uncu, Türkiye ise 115'inci sıradadır. Son derece kaygı verici bir diğer husus da skorumuzun 180 ülke ve dünyanın ortalaması olan 43'ün de oldukça gerisinde olmasıdır.

*Tablo 7: KKTC'nin TI-CPI 2023 sıralamasındaki yeri*

Ülke	Skor	Sıralama
Cibuti	30	130
Esvatini	30	130
Moritanya	30	130
Bolivya	29	133
Pakistan	29	133
Papua Yeni Gine	29	133
Paraguay	28	136
Laos	28	136
Gabon	28	136
Mali	28	136
<b>Kuzey Kıbrıs</b>	<b>27</b>	<b>140</b>
Kamerun	27	140
Kırgızistan	26	141
Rusya	26	141
Gine	26	141
Uganda	26	141
Liberya	25	145
Madagaskar	25	145
Mozambik	25	145
Nijerya	25	145



## Bölüm 4:

# İş İnsanlarıyla Yapılan Anketin Detaylı Sonuçları

*İş insanlarıyla yapılan anket yolsuzlukla ilgili 13 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların bir kısmı Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün skor hesap-larken kullandığı sorularla bire bir aynıdır.*

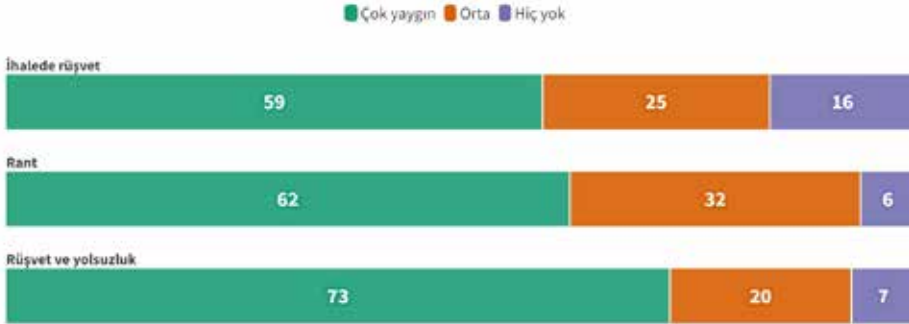
Bir kısmı Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün uzmanlara sorduğu sorulardan, bir kısmıysa Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün sıradan vatandaşlara uyguladığı Küresel Yolsuzluk Barometresi anketinde kullandığı sorulardandır. Kalan kısmıysa, ülkemiz özelinde bizim formüle ettiğimiz sorulardır. Bu bölümde, bu sorulara verilen yanıtlar detaylı bir şekilde rapor edilmektedir.

Soruların büyük çoğunluğunda katılımcılardan cevaplarını 1-7 arası bir ölçekte vermesi istenmiştir. Bu sorulara gelen yanıtların değerlendirilmesinde ve grafiklerin hazırlanmasında, 1-2 ve 6-7 net cevaplar olarak alınmış, 3-5 arası cevaplarsa ayrı bir kategori olarak gösterilmiştir. Şöyle ki, örneğin soruda yolsuzlukla mücadelede herhangi bir kurumun ne kadar başarılı olduğu sorulmuşsa, '1-2' 'çok başarılı,' '3,4,5' orta, '6-7' ise 'çok başarısız' olarak değerlendirilmiş ve grafikler buna göre hazırlanmıştır. Bir önceki bölümde ele alınan skorların hesaplanmasında baz alınan cevaplardaysa doğrudan sayısal değer kullanılmıştır.

## A. Yolsuzluk algısı ne düzeydedir ve bir önceki yıla göre nasıl değişmiştir?

Anket, IMD'den gelen ve ülkede yolsuzluk ve rüşvetin bulunup bulunmadığına dair doğrudan bir soruyla başlamaktadır. Ankete katılanların %73'ü KKTC'de yolsuzluk ve rüşvetin 'çok yaygın' olduğunu düşünürken, %7'si yolsuzluğun hiç olmadığı kanaatindedir. Bir başka ifadeyle, katılımcıların %93'ü, farklı derecelerde de olsa, ülkede yolsuzluk olduğunu düşünmektedir. Biraz farklı şekilde formüle edilmiş dördüncü soru da benzer sonuçlar vermektedir. 'Kamu kaynaklarının, yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılması ne kadar yaygındır?' şeklinde sorulduğu zaman katılımcıların %62'si 'çok yaygın' yanıtını verirken, sadece %6'sı 'hiç yoktur' yanıtı vermiştir.

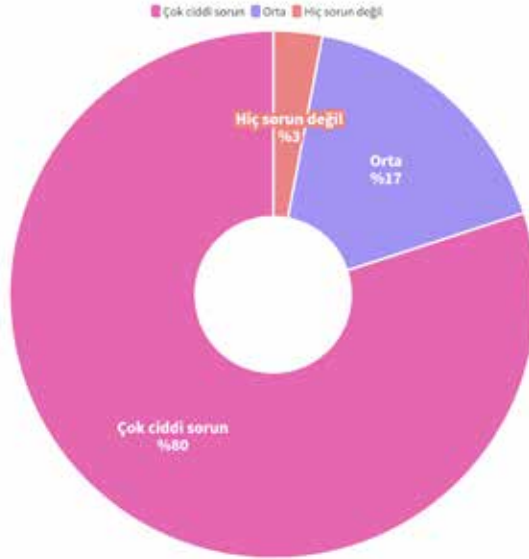
### Grafik 1: Yolsuzluk, Rüşvet ve Rant



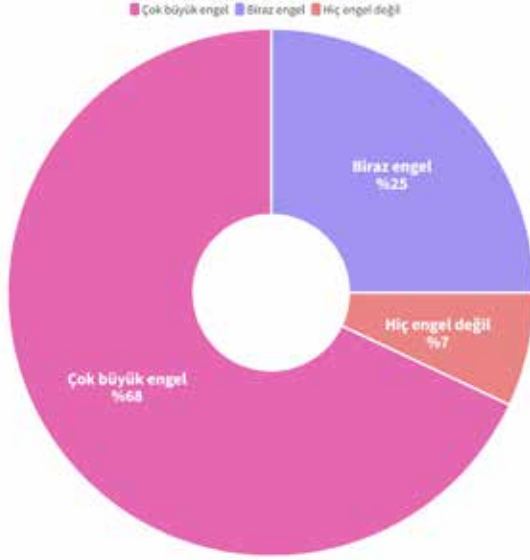
‘Yolsuzluk ülkemizde ne kadar büyük bir sorundur’ sorusuna (Soru 2) cevap verenlerin %80’i ‘çok ciddi bir sorundur’ yanıtını verirken, %3’lük bir kesim bunun ‘hiç sorun olmadığını’ ifade etmiştir. Yolsuzluk ‘iş yapmayı ne ölçüde engelliyor?’ (Soru 3) sorusuna verilen yanıt da bu cevabı destekler niteliktedir. Katılımcıların %68’i yolsuzluğu iş yapmanın önünde ‘çok büyük bir engel’ olarak gördüğünü ifade ederken, ‘hiç engel değil’ diyenlerin oranı sadece %7’dir.

Beşinci sorudaysa, katılımcılardan yolsuzluğun bir önceki yıla göre artıp artmadığı konusunda bir değerlendirme yapmaları istenmektedir. Bu soruya cevap verenlerin %30’u son bir yıl içerisinde yolsuzluğun aynı kalmış olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğuysa (%67) yolsuzluğun arttığı kanaatindedir; %3’lük küçük bir grup yolsuzluğun azalmış olduğu fikrini beyan etmiştir.

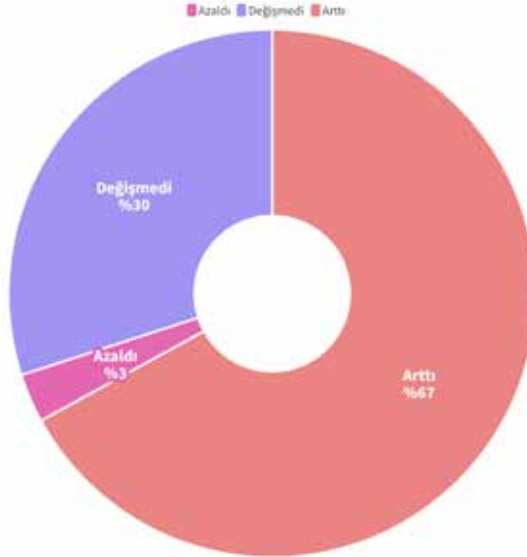
**Grafik 2.1: Yolsuzluk ciddi bir sorun mu?**



**Grafik 2.2: Yolsuzluk iş yapmaya engel mi?**



**Grafik 2.3: Durum geçen yıla göre değişti mi?**



## **B. Yolsuzluk spesifik olarak hangi alanlarda yapılıyor?**

Altıncı soruda ‘KKTTC’de aşağıdaki durumlarda, rüşvet vermek ya da el altından (kayıt dışı) fazladan ödeme yapmak ne kadar yaygındır?’ diye sorulmuştur. 2018 yılında yayınladığımız ilk raporda, WEF kaynaklı bu soruya ülkemiz şartlarına uygun olarak fazladan iki durum eklemiştik. Bunlar, ‘kamuya ait arazi ve binaların tahsis ve kiralanması’ ve ‘kamu bankalarından kredi alırken’di. Çalışmanın bulgularını paylaştığımız kesimlerden gelen geri iletiler doğrultusunda, ikinci çalışmada, ‘teşvikler’, ‘tapu işlemleri’, ‘gümrük işlemleri’ ve ‘şehir planlama’ izinleri de ankete eklendi. 2020 yılında çıkan üçüncü çalışmada, tüm bunlara ek olarak, ‘belediye hizmetleri’ de soru listesine eklenmiştir. 2023 yılında çıkan raporda, yine gelen geri iletiler doğrultusunda ‘vakıflara ait malların kiralanmasında’ eklendi. Fakat, bu sorular başka ülkelerde sorulmadığı, dolayısıyla da mukayese olanağı olmadığı için endeks skorunun hesaplanmasında kullanılmamıştır. Bununla birlikte, bu sorulara alınan yanıtlardan elde edilen bulgular ülkemizdeki yolsuzluk algısına ışık tutması açısından bir gösterge niteliğindedir.

Katılımcılara göre ‘rüşvet ya da el altından fazladan ödeme yapmanın’ en yaygın olduğu üç işlem şu şekilde sıralanmıştır: Katılımcıların %59’u ‘kamu ihaleleri ve izin/lisans işlemlerinde’ rüşvetin çok yaygın olduğunu düşünmektedir; ‘kamuya ait arazi ve binaların kiralanmasında’ ve ‘tapu işlemlerinde’ rüşvetin çok yaygın olduğunu düşünenlerin oranıysa %58’dir.

Rüşvetin en az olduğu alanlarsa şunlardır: Katılımcıların %33’ü ‘yargı kararlarını etkilemek için’ rüşvetin ya da el altından ödeme yapmanın çok yaygın olduğunu söylemiştir. ‘Devletten elektrik, su ve telefon gibi hizmetleri alırken’ rüşvet vermenin çok yaygın olduğunu söyleyenlerin oranı ise %44’tür.

### Grafik 3: Rüşvetle en fazla hangi durumlarda karşılaşılıyor?

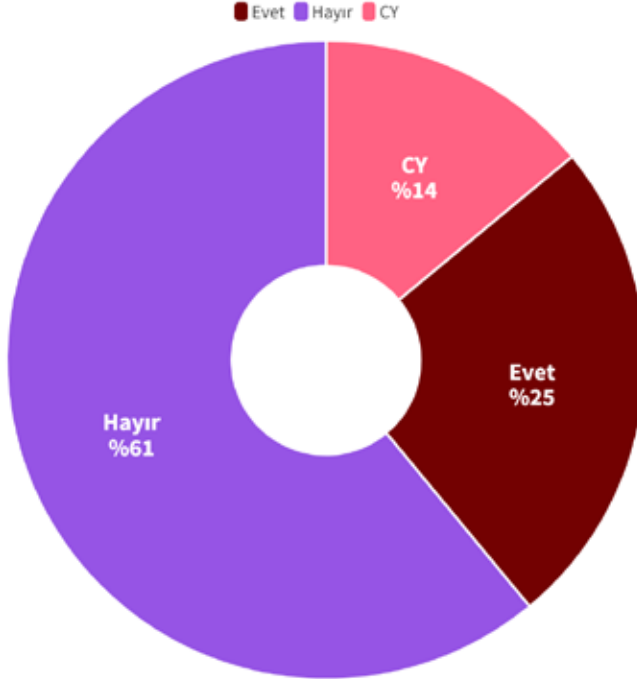


Yukarıdaki soruya devam niteliğinde ‘son bir yıl içerisinde yukarıdaki hizmetlerden herhangi birini almak için siz ya da bir yakınınızın ilgili yetkiliye rüşvet ya da hediye vermeniz ya da bir iyilik yapmanız ge-



rekti mi?’ sorusuna katılımcıların %25’i ‘evet’ %61’iyse ‘hayır’ cevabı vermiştir. Rüşvet ya da hediye verme ya da bir iyilik yapmaya en fazla gösterilen gerekçeler, sırasıyla, ‘işleri/prosedürleri hızlandırmak’ (%43), ‘iş/prosedürü tamamlayabilmek’ (%26) ve ‘daha iyi muamele görmek (örneğin rakiplere karşı avantaj kazanmak)’ (%17) olmuştur.

**Grafik 4: Son bir yılda ilgili yetkiliye rüşvet vermeniz gerekti mi?**



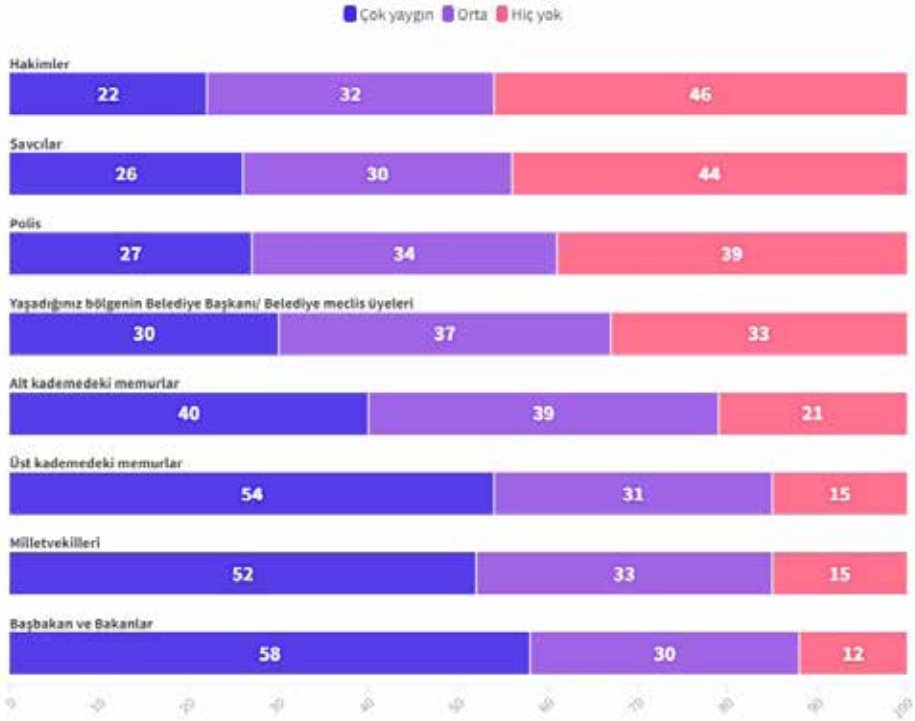
### **C. Kamu kaynakları istismar ediliyor mu? Kimler taraf oluyor?**

Dokuzuncu soruda, farklı gruplar içerisinde yolsuzluğun ne kadar yaygın olduğu sorulmuştur. Anketeye katılanların %58’i Başbakan ve Bakanlar düzeyinde yolsuzluğun ‘çok yaygın’ olduğunu söylemektedir. Milletvekilleri arasında ‘çok yaygın’ diyenlerin oranı %52’dir. Üst kademe memurlarla alt kademe memurlar arasında bir mukayese yapmaları icap eden soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar bu iki grup arasında bir ayrım olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak iki grup arasındaki fark geçtiğimiz

yıllara göre azalmış durumdadır: Katılımcıların %54'ü üst kademedeki memurlar arasında yolsuzluğun 'çok yaygın' olduğunu düşünürken, bu oran alt kademe memurlar arasında %40 seviyesine inmektedir. Dolayısıyla, iki grup arasında 14 puanlık bir fark söz konusudur; geçtiğimiz yıl bu fark 36 puandı.

'Belediye Başkanı/ Belediye meclis üyeleri' ve Polis içinse bu oranlar sırasıyla %30 ve %27'dir. En düşük oranlar ise Savcılar (%26) ve Hakimlere (%22) aittir.

### Grafik 5: Kimler yolsuzluğa karışıyor?



## D. Farklı kurumlar yolsuzluğu önlemede ne kadar başarılıdır?

Onuncu soruda, çeşitli kurumların yolsuzluğu önlemede ya da ifşa etmede, ne kadar başarılı olduğu sorulmuştur. Bu sorudan elde edilen yanıtlar da karamsarlık yaratacak türdendir.

*Grafik 6: Kurumların yolsuzluğu önlemede etkinliği?*

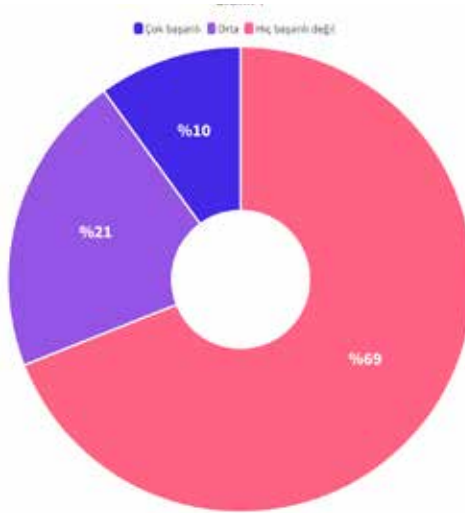


İş insanlarıyla yapılan ankette, 'yolsuzluk ve usulsüzlüklerle mücadele etmesi ya da bunları ifşa etmesi gereken kurumlar sizce bu işte ne kadar başarılıdır/etkilidir?' sorusu sorulmuştur. Ankete katılan iş insanları arasında herhangi bir kurumu 'son derece başarılı/etkili bulunanların' oranı çok düşüktür. En etkili bulunan, katılımcıların %22'si tarafından çok başarılı bulunan Polistir. İkinci sırayı az bir farkla (%21) Mahkemeler ve Başsavcılık paylaşmaktadır. Meclis (%59) ve Başbakanlık Denetleme Kurulu (%58), yolsuzlukla mücadelede 'son derece başarısız/etkisiz' olarak algılanan kurumlar olarak öne çıkmaktadırlar. Onları katılımcıların %57'si tarafından çok etkisiz bulunan Hükümet izlemektedir.

## E. Kara parayla mücadelede hükümetin performansı nasıl?

On birinci soruda katılımcılara, bu yıl ilk kez, kara parayla mücadele konusunda Hükümet'i ne kadar başarılı buldukları sorulmuştur. Katılımcıların %69'u Hükümeti bu konuda hiç başarılı bulmazken, %10'u 'son derece başarılı' bulduğunu ifade etmiştir.

*Grafik 7: Kara parayla mücadelede hükümet ne kadar başarılı?*



## F. Siyasette ve iş dünyasında yolsuzluk - yolsuzluğa tolerans

On ikinci soruda katılımcılara ülkemizde yapılan seçimler sırasında ‘seçmenlere belirli bir şekilde oy kullanmaları için para ödenmesi ya da özel bir menfaat vaat edilmesinin’ ne sıklıkta gerçekleştiği sorulmuştur. Katılımcıların %58’i bunun ‘sıklıkla’ ya da ‘çok sık’ olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir; ‘hiçbir zaman’ ya da ‘çok seyrek’ diyenlerin oranıysa %22’dir. Aynı soruda, iş insanlarına seçmenlerin belirli bir şekilde oy kullanmamaları durumunda cezalandırılmakla tehdit edilmesinin ne sıklıkta olduğunu da sorduk. Bu soruya katılımcıların %43’lük kısmı ‘çok seyrek’ ya da ‘hiçbir zaman’ yanıtını verirken, %38’lik bir kesim bunun ‘sıklıkla’ ya da ‘çok sık’ gerçekleştiğini ifade etmiştir.

**Tablo 8: Siyasette yolsuzluk, vergi kaçırma, yolsuzluğun cezalandırılması**

	Hiçbir zaman (%)	Çok seyrek (%)	Bazen (%)	Sıklıkla (%)	Çok sık (%)
Yolsuzluğa karışanların cezalandırılması	38	26	24	6	6
Büyük şirketlerin vergi kaçırması	8	14	22	14	41
Kara para aklama	16	11	20	10	43
Seçimlerde menfaat	13	9	20	15	43
Seçimlerde tehdit	32	11	19	12	26

‘Büyük şirketlerin vergilerini ödemekten kaçınmasının,’ ‘çok sık’ ya da ‘sıklıkla’ karşılaşılan bir durum olduğunu ifade edenlerin oranı %55’tir. Benzer şekilde, KKTC Hükümetinin ‘büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetildiğini’ söyleyenlerin oranı da %55’tir.

Ankete katılanların %64'ü yolsuzluğa karışan yetkililere karşı gerekli cezai işlemlerin etkin bir şekilde uygulanmadığını söylemektedir.

**Tablo 9: Yolsuzluk ve torpile tolerans**

	Katılmıyorum (%)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum (%)	Katılıyorum (%)
İşleri hızlandırmak için kamu kurumlarında çalışanlarla olan kişisel ilişki ve bağlantıların kullanılması kabul edilebilir bir şeydir.	66	17	17
İyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir.	79	12	9
KKTC Hükümeti, büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetilmektedir.	32	13	55

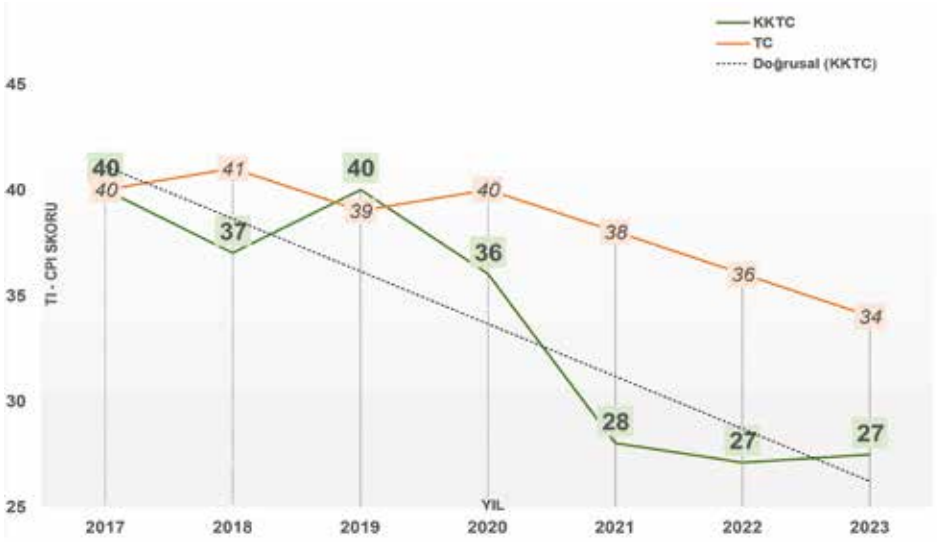
Yolsuzluğa tolerans çok düşük olsa da, bu konuda, geçtiğimiz yıla göre bir kötüleşme olduğu göze çarpmaktadır. Şöyle ki geçtiğimiz yıl yapılan ankette 'işleri hızlandırmak için kamu kurumlarında çalışanlarla olan kişisel ilişki ve bağlantıların kullanılması kabul edilebilir bir şeydir' ifadesine katıldığını söyleyenlerin oranı %5; 'iyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir' ifadesine katıldığını söyleyenlerin oranıysa sadece %3'ken, bu yıl bu oranlar sırasıyla %17 ve %9'a yükselmiştir. Bu ifadelere katılmadığını söyleyenlerin oranıysa tabloda da görülebileceği üzere hala son derece yüksektir.

## Bölüm 5:

# Sonuç ve Öneriler

*2017 yılından beri iş insanları ve uzmanlarla yapılan anketlerden elde ettiğimiz sonuçlar ülkemizde yolsuzluğun 2019'dan 2021'e giderken ciddi bir yükseliş kaydettiğini, sonrasındaki iki yıldaysa aynı seviyede kaldığını göstermektedir.*

Bir başka deyişle: 2017'de 40 olan TI-CPI skoru, 2020'de 36'ya, 2022'deyse 27'ye düşmüştür; 2023 skoru da aynı noktadadır. Skordaki düşüşe paralel bir şekilde, ülkemizin sıralamadaki yeri de kötüleşmiştir: Ülkemiz 2017'de 81. sıradayken, 2020'de 104. sıraya, 2021'deyse 140. sıraya gerilemiş durumdadır. 2022 ve 2023'te de sıralamadaki yerimiz değişmemiştir.

**Grafik 8: 2017 – 2023 KKTC TI-CPI skoru**

2023 skorunun bileşenlerine bakıldığında skorun aynı seviyede kalmasının sebebinin uzmanlardan gelen skor azalırken, iş insanlarından gelen skordardan birinin sabit kalırken diğerinin az da olsa yükselmiş olması olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, iş insanlarının, skora dahil edilmeyen, daha genel sorulara verdikleri yanıtlar aslında bir geriye gidişe işaret etmektedir. Şöyle ki, her üç iş insanından ikisi, geçtiğimiz bir yıl içerisinde yolsuzluğun arttığını ifade etmiştir; durumun iyiye gittiğini söyleyenlerin oranıysa sadece %3'tür. 2022 yılındaki ankette, durumun kötüye gittiğini söyleyenlerin oranı %54 düzeyindeydi. Benzer şekilde yolsuzluğu 'çok ciddi bir sorun' olarak görenlerin oranında da belirgin bir artış vardır. Bu oran geçtiğimiz iki yılda %72'ye, 2023'te %80'e çıkmış durumdadır. Aynı şekilde yolsuzluğun KKTC'de iş yapmanın önünde "büyük bir engel" olduğunu düşünenlerin oranı da %58'den %68'e çıkmıştır.

Sorular ne şekilde formüle edilirse edilsin, yolsuzluk 'çok yaygın' diyenlerin oranı, 'hiç yok' diyenlerin oranından hala çok daha fazladır. Örneğin, 'KKTC'de rüşvet ve yolsuzluk var mı' sorusuna 'çok yaygın'



diyenlerin oranı %73'ken, 'hiç yoktur' diyenlerin oranı sadece %7'dir. Bu soruyu hesaplamaya ilk kez dahil ettiğimiz 2018 yılında bu oranlar, sırasıyla %51 ve %11 idi. Bu durum IMD skorunun 2018'de 41'ken, 2021'de 30'a, 2022 ve 2023'teyse 27'ye inmiş olmasını açıklamaktadır.

WEF skorunu belirleyen bazı alanlarda da belirgin bir gerileme söz konusudur. Örneğin 2019 yılında, 'ithalat ve ihracat işlemlerinde' rüşvet 'çok yaygındır' diyenlerin oranı %20'yken, bu oran 2020'de %29'a, 2022'de %43'e, 2023'teyse %56'ya çıkmıştır. Benzer şekilde, 'devletten elektrik ve telefon gibi hizmetleri alırken' rüşvet 'çok yaygındır' diyenlerin oranı 2019 ve 2020 yıllarında %20'yken, bu oran 2022'de %27'ye, 2023'teyse %44'e yükselmiştir.

Vergi ödemeleri konusunda da rüşvet 'çok yaygın' diyenlerin oranında geçtiğimiz yıllara göre bir yükseliş vardır. Şöyle ki, bu alanda rüşvet çok yaygındır diyenlerin oranı 2019'da %26'yken, bu oran 2020'de %33'e, 2022'de %46'ya, 2023'teyse %51'e çıkmış durumdadır.

Geçtiğimiz yıldan bu yıla sadece kamu ihaleleri konusunda bir iyileşme gözlemlenmektedir. 2022'de bu alanda rüşvet çok yaygındır diyenlerin oranı %65'ken, 2023'de bu oran %59'a düşmüştür. WEF skorunun hesaplanmasında kullanılan sorulara verilen cevaplarda, ilgili alanda rüşvet 'çok yaygındır' diyenlerin sayısında gözlenen genel artışa rağmen 'hiç yoktur' diyenlerin oranında da genel bir yükseliş olduğu için 2023 WEF skorunda 2022'ye göre 4 puanlık bir artış söz konusudur.

Bu noktada şunu da eklemekte fayda vardır ki WEF tarafından sorulmadığı için skor hesaplanmasına katmadığımız alanlarda da ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Belediye hizmetleri dışında, sorulan her alanda çoğunluk rüşvetin 'çok yaygın' olduğu kanaatinindedir.

Son olarak, bir diğer olumsuz gelişme, yolsuzluğa karşı olan toleransın artmış olmasıdır. Şöyle ki, 'işleri hızlandırmak için kamu kurumlarında çalışanlarla olan kişisel ilişki ve bağlantıların kullanılması kabul edilebilir bir şeydir' diyenlerin oranı 2022 yılında sadece %5'ken, 2023'te bu oran %17'ye yükselmiş durumdadır. Benzer şekilde, 'iyi hizmet verdiği

sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir' diyenlerin oranı 2022 yılında %3'ken, bu oran 2023'te %9'a çıkmıştır.

Öte yandan olumlu olarak nitelendirebileceğimiz bulgular da vardır: iş insanlarına, geçtiğimiz bir yıl içerisinde, altıncı soruda sıralanan kamu hizmetlerinden herhangi birini almak için rüşvet vermeleri gerekip gerekmediği sorulduğunda, bundan önceki iki yılda 'evet' diyenlerin oranı %40'ken, bu yıl, bu oranın %25'e düştüğü görülmektedir.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi iş insanları, yolsuzluktan en fazla siyasetçileri sorumlu tutmaktadır. Başta Meclis ve kamu harcamalarını denetlemekle yükümlü kurumlar olmak üzere, katılımcıların yolsuzluğu engellemesi beklenen kurumsal mekanizmalara olan güveni oldukça düşüktür. Bundan, kâğıt üstünde bağımsız olan kurumların fiyiyattaki bağımsızlığının sorgulanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

2022 yılında olduğu gibi, 2023 yılında da iş insanlarının, iş dünyası-siyaset ilişkisine dair algılarındaki olumsuzluğun devam ettiği görülmektedir. Örneğin, 2022'de olduğu gibi (%56) 2023'te de katılımcıların çoğunluğu (%55), Hükümetin, 'büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetildiğini' düşündüğünü ifade etmektedir.

İş insanlarının yanıtlarına yansıyan kötümserliği uzmanların yanıtlarında da görmek mümkündür. Uzmanlara göre, son bir yıl içerisinde ne kurumsal çerçevede ne de uygulamada somut bir iyileşmeden söz etmek mümkündür. Bilakis, durumun bir önceki yıla göre genel olarak değişip değişmediği sorulduğunda uzmanlar kötüye doğru bir gidiş olduğuna işaret etmiştir. Bu da EIU skorunda 1, Bertelsmann SGI skorundaysa 2 puanlık düşüşe yol açmıştır.

2018 yılından beridir uzmanlarla yapılan atölye çalışmaları ve anketlerden ortaya çıkan ve daha önceki raporlara da yansımış olan şu çarpıcı tespitler geçerliliğini korumaktadır: (1) Kurumsal altyapıda birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bu, şu şekillerde ortaya çıkmaktadır: (a) İlgili konuda yasa yoktur; (b) yasanın uygulanmasını sağlayacak tüzükler ek-

siktir; ya da (c) mevzuatta yasanın tam olarak uygulanmasını engelleyen boşluklar bulunmaktadır. (2) Kurumsal düzenlemelerde noksanlık bulunmadığı durumlardaysa, uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. Uzmanlara göre, bunun da üç, birbiriyle ilintili, temel sebebi vardır: (a) Personel eksikliği. Bazı kurumlar kendilerine yüklenen görevleri yapabilecekleri sayıda personele sahip değildir; (b) üst kademelere yapılan atamalar son derece siyasallaşmış olduğundan dolayı denetimleri yapmakla ya da yasaları uygulamakla yükümlü olanlar bu görevlerini yapmakta isteksiz davranmaktadır. Bu mevkilerde bulunanlar ya kendilerini atayan siyasi makamlara minnet duyduğu ya da yeniden atanabilme kaygısıyla işlerini layıkıyla yapmamaktadır; (c) işe alımlarda ve terfilerde uygulanan partizanlık bürokrasinin niteliğini kötüleştirmektedir. Bir başka deyişle yolsuzluğu önlemede kilit durumda olan kamu personelinin bir kısmı ehil değildir. Özetlemek gerekirse, yasal boşluklardan dolayı ya da yasaların öngördüğü denetimler yapılmadığı ya da yapılmadığı için kamu kaynakları istismara açık hale gelmektedir. Gücü elinde bulunduranlar bu açıktan gittikçe artan bir şekilde istifade etmektedir.

Kısacası, bu yedinci çalışmanın sonuçları da daha önceki altı çalışmada olduğu gibi yolsuzlukla mücadele alanında ülke olarak arzulanan noktadan gittikçe daha da uzaklaştığımızı göstermektedir.

Peki bu durumu değiştirebilmek için neler yapılabilir? Çeşitli kurumsal düzenlemelerle yolsuzluk düzeyini düşürmek mümkündür. Daha önceki altı raporda olduğu gibi bu yıl da aynı, dört somut öneri üzerinde duruyoruz. Bu dört öneri üzerinde ısrarla durmamızın iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bu konularda kamuoyunda belli bir hassasiyet ve beklenti bulunması, ikincisiyse yapılacak değişikliğin nispeten kolay ve hızlı bir şekilde hayata geçirilebilmesidir. Yapılan önerilerin tamamının uygulanması durumunda, yolsuzluğu önleme anlamında kurumsal altyapımız daha güçlü bir noktaya gelmekle kalmayacak, bunun işareti olarak ülkemizin skoru ve sıralamadaki yeri ciddi bir şekilde yükselecektir.

İlk önerimiz, üçlü kararnameyle yapılan atamalar olarak bilinen, üst düzey mevkilere yapılan siyasi atamaların sınırlandırılmasıdır. Örneğin,

her bakanlıkta sadece seçilmişlerle atanmışlar arasında köprü vazifesi görece (müsteşar düzeyinde) tek bir atanmanın yapılması her hükümet değişikliği olduğunda yapılan ve kamuoyunu çok rahatsız eden toplu müdür değişikliklerinin önüne geçecektir. Bu, kamu yönetimini daha profesyonel hale getirilmesine yardımcı olacağı gibi kurumsal hafızanın muhafaza edilmesine de katkı sağlayacaktır.

Kamuoyunda, kamunun mali denetimine tabi olmayan ödeneklerin bulunduğu algısının ortadan kaldırılmasına yönelik adımların atılması da yolsuzlukla mücadelede önemli bir adım olacaktır. Uzmanlarla yapılan görüşmelerden ortaya çıkan sonuç aslında teknik olarak kamuda mali denetime tabi olmayan herhangi bir fonun bulunmadığıdır. Dolayısıyla burada yapılması gereken yeni bir yasa geçirmek ya da yeni bir mekanizma oluşturmak değil, zaten var olan yasaların titizlikle uygulanması ve mali denetim kurumlarının etkin bir şekilde çalıştırılmasıdır.

Mal ve borç bildiriminin tamamen şeffaf hale getirilmesi de önemli bir adım olacaktır. Benzer şekilde, bilgiye erişim konusunda yapılan düzenlemelerin tam olarak hayata geçirilmesi bizi yolsuzlukla mücadele anlamında çok daha iyi bir noktaya taşıyacaktır. Tablo 10, önerilen dört reformun tek tek uygulanması halinde skorlar ve sıralamanın nasıl değişiklik göstereceğini özetlemektedir.

**Tablo 10: Önerilen 4 reformun uygulanması halinde skorlar ve sıralamadaki yerimiz nasıl değişirdi?**

Reform	İlgili Skordaki Artış	Genel Skordaki Artış	Sıralamada Tırmanılan Basamak Sayısı
Hiç siyasi atama yapılmaması (EIU)	+15	+4	+14
Denetime tabi olmayan herhangi bir fon bulunmaması (EIU)	+10	+3	+10
Şeffaf mal ve borç bildirimini (SGI)	+11	+2	+7
Bilgiye erişimin sağlanması (SGI)	+8	+2	+10
Tüm reformların uygulanması	+44	+11	+41

Bunlar dışında, yolsuzluğun tespiti ve cezalandırılmasında önemli rol oynayan mali denetim kurumları, Başsavcılık ve Polisin güçlendirilmesi ve daha bağımsız hale getirilmeleri orta vadede yapılması gereken işler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların gerçekleşmesi için siyasetin gölgesinin bu kurumların üzerinden kaldırılması gerekmektedir.

Toplumumuza bir ayna tutmayı hedefleyen bu çalışmanın yolsuzluğa karşı mücadelede kamuoyuna bir ışık tutması temennisiyle...

## Seçilmiş Kaynaklar

Abed, G. and Gupta, S. (2002). *Governance, Corruption and Economic Performance*, (International Monetary Fund, Washington, DC).

Ades, A. and Di Tella, R. (1999). Rents, competition and corruption, *American Economic Review*, 89, pp. 982–993.

Agasso Jr., D. (2013). The “varnished putrefaction” of corrupt Christians. *Vatican Insider*, <http://vaticaninsider.lastampa.it/en/the-vatican/detail/articolo/santa-marta-29582/>.

Bardhan, P. (1997). Corruption and development: A review of issues, *Journal of Economic Literature*, 25, pp. 1320–1346.

BBC. (Feb. 2006). The cost of corruption in Africa, BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4723572.stm>.

Blunt, E. (Sept. 2002). Corruption ‘costs’ Africa billions, BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2265387.stm>.

Brunetti, A. and Weder, B. (2003). A free press is bad news for corruption, *Journal of Public Economics*, 87, pp. 1801–1824.

Campos, N. F. and Giovannoni, F. (2007). Lobbying and corruption and political influence, *Public Choice*, 131, pp. 1–21.

Choi, E. and Woo, J. (2011). Liberal reform, political corruption, and socioDeconomic impacts in Asia and Eastern Europe, *International Journal of Comparative Sociology*, 52, pp. 181–196.

Chowdhury, S. K. (2004). The effect of democracy and press freedom on corruption: An empirical test, *Economics Letters*, 85, pp. 93–101.

Clarke, G.R.G. and Xu, L. C. (2004). Privatization, competition, and corruption: How characteristics of bribe takers and payers affect bribes to utilities, *Journal of Public Economics*, 88, pp. 2067–2097.

Di Tella, R. and Schargrotsky, E. (2003). The role of wages and auditing during a crackdown on corruption in the city of Buenos Aires, *Journal of Law and Economics*, 46, pp. 269–292.

Dimitrova-Grajzl, V., Grajzl, P., and Guse, A. J. (2012). Trust, perceptions of corruption, and demand for regulation: Evidence from post-socialist countries, *Journal of Socio-Economics*, 41, pp. 292–303.

Ernur, E. (2017). KKTC'de Yolsuzluk Yaygın, Kıbrıs, 20 Şubat 2017 (<http://www.kibris->

gazetesi.com/ekonomi/kktcde-yolsuzluk- yaygin/12987)

Gokcekus, O. and Godet, A. (2006). Group dynamics of corruption in public organizations, *Journal of Economic Policy Reform*, 9, pp. 275–287.

Gokcekus, O. and Knörich, J. (2006). Does quality of openness affect corruption? *Economic Letters*, 91, pp. 190–196.

Gokcekus, O. (2008). Is it Protestant tradition or current Protestant population that affects corruption? *Economics Letters*, 99, pp. 59–62.

Gokcekus, O. and Muedin, A. E. (2008). Quantifying corruption by a human capital earnings equation, *International Review of Economics*, 55, pp. 243–252.

Gokcekus, O. and Suzuki, Y. (2011). Business cycles and corruption, *Economics Letters*, 111, pp. 138-140.

Gokcekus, O. and Suzuki, Y. (2013). Intensity of trade with the EU and corruption in Africa, *Journal of Economic Integration*, 28, pp. 610–630.

Gokcekus, O. (with K. Bengyak). (2014). *Peculiar Dynamics of Corruption: Religion, Gender, EU Membership, and Others*. Singapore: World Scientific.

Gokcekus, O., Muchova, E. and Brincikova, Z. (2015). Level and quality of openness and corruption in the ECA countries, *Applied Economics Letters* 22 (16), pp. 1340-1344.

Gokcekus, O. and Sonan, S. (2017). Political contributions and corruption in the United States. *Journal of Economic Policy Reform* 20 (4): pp. 360-372.

Gokcekus, O. and Ekici, T. (2020) Religion, Religiosity, and Corruption, *Review of Religious Research* 62: pp.562-581.

Gokcekus, O. and Schneider, F. (2020) Are Shadow Economy and Corruption in US States Substitutive or Complementary? An Empirical Investigation, *Sosyoekonomi* 28(46): pp. 11-23.

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2018). *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2017*, Friedrich Ebert Stiftung

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2019). *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2018*, Friedrich Ebert Stiftung

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2020). *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2019*, Friedrich Ebert Stiftung

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2021). Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2020, Friedrich Ebert Stiftung.

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2022). Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2021, Friedrich Ebert Stiftung.

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2023). Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2022, Friedrich Ebert Stiftung.

Gorodnichenko, Y. and Peter, S.K. (2007). Public sector pay and corruption: Measuring bribery from micro data, *Journal of Public Economics*, 91, pp. 963- 991.

Gupta, S. and Alonse-Terme, R. (2002). Does corruption affect income inequality and poverty? *Economics of Governance*, 3, pp. 23–45.

Hessel, M. and Murphy, K. (2004). Stealing the state, and everything else: A survey of corruption in the postcommunist world, *Transparency International Working Paper*.

Johnston, M. (1997). *Public Officials, Private Interests, and Sustainable Democracy: When Politics and Corruption Meet*, (Peterson Institute for International Economics, Washington, DC).

Kaufmann, D. Hellman, J Jones, G., and Schankerman, M. (2001). Measuring governance, corruption, and state capture: How firms and bureaucrats shape the business environment in transition economies, *World Bank Policy Research Working Paper No. 2312*.

Kaufmann, D., Kraay, A., and Mastruzzi, M. (2006). *Measuring corruption: myths and realities*, Development Outreach (World Bank, Washington D.C.).

Kaufmann, D., Kraay, A., and Mastruzzi, M. (2010). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues, *World Bank Policy Research Working Paper No. 5430*.

Klitgaard, R. (1998). International cooperation against corruption, *Finance and Development*, 35, pp. 3–6.

Klitgaard, R. (2000). Subverting corruption, *Finance and Development*, 37, pp. 2–5.

Knack, S. (2006). Measuring corruption in Eastern Europe and Central Asia: A critique of the cross-country indicators, *World Bank Policy Research Working Paper No. 3968*.

Knack, S. and Kisunko, G. (2011). *Trends in Corruption and Regulatory Burden in Eastern Europe and Central Asia*, (World Bank, Washington D.C.).

Lambsdorff, J. (2003a). How corruption affects productivity, *Kyklos*, 56, pp. 457–474.



- Lambsdorff, J. (2003b). How corruption affects persistent capital flows, *Economics of Governance*, 4, pp. 229–243.
- Lambsdorff, J. (2003c). Transparency International corruption perceptions index, in Transparency International, *Global Corruption Report 2003*, (Pluto Press, Berlin), pp. 262–265.
- Lambsdorff, J. (2007). *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence, and Policy*, (Cambridge University Press, Cambridge).
- Lambsdorff, J., (2008). Transparency International 2007 corruption perceptions index, in Transparency International, *Global Corruption Report 2007*, (Cambridge University Press, Cambridge), pp. 296–302.
- Lipset, S.M. and Lenz, G.S. (2000). Corruption, culture, and markets, in Harrison, L.E., Huntington, S.P. (Eds.), *Culture Matters*, (Basic Books, New York).
- Mauro, P. (2004). The Persistence of Corruption and Slow Economic Growth, IMF Staff Paper 51, (International Monetary Fund, Washington, D.C.).
- Mukherjee, R. and Gokcekus, O. (2004). Gender and corruption in the public sector, in Transparency International, *Global Corruption Report 2004*, (Pluto Press, Berlin) pp. 337–339.
- Nottebaum, D. and O. Gokcekus. (2013). Enlargement and corruption in the EU: a race to bottom or top?, in eds. Stancetic, V. and Jovanovic, S.M., *History and Politics in the Western Balkans: Changes at the Turn of the Millennium*, (Center for Good Governance Studies: Belgrade), pp. 184–213.
- Olken, B. (2007). Monitoring corruption: Evidence from a field experiment in Indonesia, *Journal of Political Economy*, 115, pp. 200–249.
- Reinikka R. and Svensson, J. (2004). Local capture: Evidence from a central government transfer program in Uganda, *Quarterly Journal of Economics*, 119, pp. 678–704.
- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform*, (Cambridge University Press, Cambridge).
- Sandholtz, W. and Koetzle, W. (2000). Accounting for corruption: economic structure, democracy, and trade, *International Studies Quarterly*, 44, pp. 31–50.
- Schleifer, A. and Vishny, R. (1993). Corruption, *Quarterly Journal of Economics*, 108, pp. 599–617.
- Sonan, S. ve Gökçekuş, Ö. (2020) *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Barometresi*.

Sonan, S. ve Gökçekuş, Ö. (2022) Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Barometresi 2021.

Svensson, J. (2005). Eight questions about corruption, *Journal of Economic Perspectives*, 19, pp. 19–42.

Tanzi, V. and Davoodi, H. (1997). Corruption, public investment, and growth, *IMF Working Paper No. 97/139*.

Transparency International. (2004). *Transparency International Global Corruption Report 2004*, (Pluto Press, Berlin).

Transparency International. (2006). *Transparency International Global Corruption Report 2006: Health*, (Pluto Press, Berlin).

Transparency International (2021). *Corruption Perceptions Index 2020*, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

Treisman, D. (2000). The causes of corruption: A cross-national study, *Journal of Public Economics*, 76, pp. 399–457

Treisman, D. (2007). What have we learned about the causes of corruption from ten years of cross-national research? *Annual Review of Political Science*, 10, pp. 211–44.

World Bank. (2000). *Anticorruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate*, (World Bank, Washington D.C.).

World Bank. (2013). Corruption is “public enemy number one” in developing countries, says World Bank Group President Kim. World Bank, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/12/19/corruption-developing-countries-world-bank-group-president-kim>.

## Anket formu (2023) - İş İnsanları

Q1 KKTC'de rüşvet ve yolsuzluk var mı?

1 – Çok yaygın    2    3

4 - Ne yaygın ne değil    5    6

7 - Hiç yok

Fikrim yok

Cevap yok

Q2 Yolsuzluk ülkemizde ne kadar büyük bir sorundur?

1 – Çok büyük sorun    2    3

4 Ne sorundur ne değildir    5    6

7 - Hiç sorun değil

Fikrim yok

Cevap yok

Q3 Sizce yolsuzluk KKTC'de iyi iş yapmayı ne ölçüde engelliyor?

- Çok büyük engel
- Biraz engel
- Hiç engel değil
- Fikrim Yok / Cevap yok

Q4 KKTC'de kamu kaynaklarının, yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılması ne kadar yaygındır?

- 1 – Çok yaygın    2    3
- 
- 4 - Ne yaygın ne değil    5    6
- 
- 7 - Hiç değil
- Fikrim yok

Q5 Sizce bir sene öncesine göre, KKTC'de rüşvet ve yolsuzluk arttı mı azaldı mı yoksa aynı mı kaldı?

- Azaldı
- Aynı kaldı
- Arttı
- Fikrim yok

Q6 KKTC'de aşağıdaki durumlarda, rüşvet vermek ya da el altından (kayıt dışı) fazladan ödeme yapmak ne kadar yaygındır?

	1 – Çok yaygın	2	3	4 - Ne yaygın ne değil	5	6	7 - Hiç değil	Fikrim yok
İthalat ve ihracatla ilgili işlemlerde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Devletten elektrik ve telefon gibi hizmetleri alırken	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yıllık vergi ödemelerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kamu ihaleleri ve izin/lisans işlemlerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yargı kararlarını etkilemek için	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kamu bankalarından kredi alırken	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kamuya ait arazi ve binaların tahsisinde ve kiralanmasında	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Vakıflara ait malların kiralanmasında	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Devlet teşviklerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tapu işlemlerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Gümrük işlemlerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Şehir planlama işlemlerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yerel yönetim/Belediye hizmetlerinde	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Q7 Son bir yıl içerisinde önceki soruda sıralanan hizmetlerden herhangi birini almak için, sizin ya da çevrenizdekilerden birinin ilgili yetkiliye rüşvet ya da hediye vermesi veya bir iyilik yapması gerekti mi?

- Evet
- Hayır
- Cevap yok

Q8 Bunu gerektiren en önemli sebep neydi?

- İşleri/prosedürleri hızlandırmak
- İş/prosedürü tamamlayabilmek
- Yapılan işin maliyetini azaltmak
- Daha iyi muamele görmek (örneğin rakiplere karşı avantaj kazanmak)
- Prosedürle ilgili bilgi almak (örneğin nereye ya da kime gidileceği konusunda bilgi almak)
- Belli bir sebep yok (ilişkileri iyi tutmakta her zaman fayda var)
- Cevap yok
- Diğer (Lütfen belirtiniz) \_\_\_\_\_

Q9 Aşağıdaki gruplar içerisinde yolsuzluğun ne kadar yaygın olduğunu değerlendirebilir misiniz?

	1 – Çok yaygın	2	3	4 - Ne yaygın ne değil	5	6	7 - Hiç değil	Fikrim yok
Başbakan ve Bakanlar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Milletvekilleri	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Üst kademedeki memurlar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Alt kademedeki memurlar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Yaşadığınız bölgenin Belediye Başkanı/ Belediye meclis üyeleri	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Polis	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Savcılar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Hakimler	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Q10 Yolsuzluk ve usulsüzlüklerle mücadele etmesi ya da bunları ifşa etmesi gerekenler sizce bu işte ne kadar başarılıdır/etkilidir?

	1 – Son derece başarılı/etkili	2	3	4 - Ne başarılı/etkili ne değil	5	6	7 - Hiç başarılı/etkili değil	Fikrim yok
Sayıştay	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Başbakanlık denetleme kurulu	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Maliye teftiş ve inceleme kurulu	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ombudsman	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mahkemeler	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Meclis	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Hükümet	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Medya	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sosyal medya	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sivil toplum örgütleri	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Sendikalar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Başsavcılık	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Polisler	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Halk	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Q11 Şu andaki hükümet kara para aklama faaliyetleriyle mücadele konusunda ne kadar başarılıdır?

1 – Son derece başarılı    2    3    4    5    6    7 - Hiç başarılı değil



**Fikrim yok**

Q12 KKTC'de aşağıdaki durumların ne sıklıkta gerçekleştiğini düşünüyorsunuz?

	Hiçbir zaman	Çok seyrek	Bazen	Sıklıkla	Çok sık	Bilmiyorum
Yolsuzluğa karışan yetkililere karşı cezai işlem.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Büyük şirketlerin vergilerini ödemekten kaçınması.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kara para aklamaya yönelik faaliyetler	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Seçmenlere belirli bir şekilde oy kullanmaları için para ödenmesi ya da özel bir menfaat vaat edilmesi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Seçmenlerin belirli bir şekilde oy kullanmamaları durumunda cezalandırılmakla tehdit edilmesi	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Q13 Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtir misiniz?

	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Bilmiyorum
İşleri hızlandırmak için kamu kurumlarında çalışanlarla olan kişisel ilişki ve bağlantıların kullanılması kabul edilebilir bir şeydir.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>


İyi hizmet verdiği  
sürece,  
hükümetin  
yolsuzluğa  
bulaşması kabul  
edilebilir bir  
şeydir.



KKTC Hükümeti,  
büyük ölçüde,  
sadece kendi  
çıkarını düşünen,  
birkaç büyük çıkar  
grubu tarafından  
yönetilmektedir.







Bu rapor, Kuzey Kıbrıs'ta yolsuzluk algısını ölçmek ve yolsuzlukla mücadele konusunda farkındalık oluşturmak için hazırlanmıştır. Çalışma, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transparency International, TI) her yıl yayınlanan, fakat ülkemizi kapsamayan, Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perceptions Index, CPI) metodolojisini temel almaktadır ve iş insanlarıyla uzmanların yanıtladığı iki ayrı ankete dayanmaktadır. Buna ek olarak, rapor, TI-CPI çalışmalarından farklı olarak, bir skor hesaplamasının ötesine geçmekte ve iş insanlarının yolsuzluk konusundaki algısını derinlemesine incelemektedir.

Bu yıl yedincisi tamamlanan çalışmada, Kuzey Kıbrıs TI-CPI 2023 skoru 100 üzerinden 27 olarak hesaplanmıştır. Bu skor 2024 yılının başında Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayınlanan 2023 yılına ait listedeki 180 ülkenin ortalaması olan 43'ün oldukça altındadır ve bizi 140'ıncı sıraya yerleştirmektedir. Ülkemizin 2023 skoru, komşumuz Türkiye'nin skorunun 7 puan, Batı Avrupa ve Avrupa Birliği ortalamasının ise 38 puan gerisindedir.